

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Machová Markéta

UNIVERZITA PARDUBICE
Fakulta filozofická
Katedra historických věd

OBECNÍ ÚŘAD PARDUBIČKY 1850 – 1938

PhDr. Alice Velková, Ph.D.

Machová Markéta

Pardubice 2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta MACHOVÁ**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Obecní úřad Pardubičky 1850-1938**
Zadávací katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod 2. Historie Pardubiček 3. Obecní úřad Pardubičky 4. Místní kronika Pardubičky 5. Závěr Studie bude obsahovat přehled systému správy v Pardubičkách. Základním pramenem je fond Obecního úřadu Pardubičky v letech 1843-1944, který je uložen ve Státním okresním archivu v Pardubicích. Fond obsahuje 135 knih a 16 kartonů. Tento fond představuje rozvoj této lokality v oblastech týkajících se bydlení, kulturního života lidí, občanského vybavení, rozvoje technické infrastruktury (kanalizace) nebo tvorby životního prostředí a také silničního rozvoje. V této práci bude využita i pamětní kniha Pardubiček, která je v tomto fondu rovněž uložena. Cílem této práce je představit fungování úřadu v letech 1850-1938.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV PARDUBICE: Fond Obecního úřadu Pardubičky 1834-1944 Fond Okresního úřadu Pardubičky 1850-1945 SAKAŘ, Josef. Dějiny Pardubic nad Labem. Pardubice, 1923. ROSŮLEK, František. Pardubicko, Holicko, Přeloučsko. Pardubice, 1903. BRONCOVÁ, Dagmar. Kniha o městě Pardubice. Praha, 1999. CHUDÁ, Marie. Ze starých Pardubic - Pardubice Mnichové - Pardubičky. Zprávy klubu přátel Pardubicka, 1991. s. 194-198.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alice Velková, Ph.D.
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2009

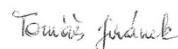
Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb. a autorský zákon; Též jsem seznámena zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 3. 2010

Markéta Machová

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce PhDr. Alici Velkové, Ph.D za odbornou spolupráci při vypracování této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala všem, kdo mi svými radami, připomínkami a zkušenostmi pomohli při sběru informací a přispěli tak k napsání této práce.

Anotace

Hlavním cílem této práce je správní systém v obci Pardubičky. Tato práce se zabývá také rozvojem této lokality v oblastech týkajících se bydlení, kulturního života lidí, občanského vybavení, rozvoje technické infrastruktury nebo tvorbě životního prostředí, silničního rozvoje prostřednictvím fondu Obecního úřadu Pardubičky z Okresního archivu Pardubice. Ráda bych touto prací představila tuto menší část Pardubic z let 1850 až do roku 1938 a to nejen stručnou historií, ale také vymezením lokality a stavbami, které se tu nacházejí. Jedním z nejdůležitějších cílů této práce je přiblížit Obecní úřad v Pardubičkách, jehož materiály jsou uloženy v Okresním archivu v Pardubicích.

Především bych chtěla přiblížit nejen samotný úřad, ale také popsat, jakou měl strukturu a činnost. Ve fondu je uložena také místní Pamětní kniha, ze které bych ráda použila materiály a popsala tak různé události, které se v této době odehrály.

Cílem práce je také zachytit celkový vývoj obce Pardubičky.

Klíčová slova: Dějiny správy, Pardubičky, obecní úřad, dějiny obce, kronika Pardubiček, Jan Semonský

Annotation

The main objective of this work is the administrative system in the municipality of Pardubičky. This work also deals with the development of the site in areas relating to housing, the cultural life of the people, equipment, technical development of the civil infrastructure or creating the environment, road development, etc. I feel like this job has described this less of Pardubice, dating from 1850 until 1938 and not only a brief history, but also the definition of the site and buildings are located. One of the most important objectives of this work is approached in Pardubičkách, the local authority where their materials are stored in the archive in Bellevue aft. In particular

I wanted to zoom in on not only the authority itself, but also describe what should structure and activities. The Fund is also saved in the local Chronicle, from which I would like possess materialcz and discuss various events at this time.

The objective of the work is also capture the total development of the municipality of Pardubičky.

Keywords: History of administrativ, Pardubičky, municipal authority, history municipality, chronicle Pardubičky, Jan Semonský

Obsah

1. Úvod	10
2. Pardubičky	14
2.1. Pardubičky – vymezení a polohopisná charakteristika lokality	15
2.2. Pardubičky - historické pozadí	16
2.3. Památky v Pardubičkách.....	18
2.3.1. Kostel sv. Jiljí	19
2.3.2. Zámeček.....	20
3. Stručný přehled vývoje obyvatelstva	22
3.2. Sčítání lidu v Pardubičkách	25
4. Obecní úřad.....	30
4.1. Základní principy fungování obce	30
4.2. Obecní úřad v Pardubičkách.....	32
5. Struktura obecního úřadu Pardubičky	35
5.1. Úvod	35
5.2. Volební záležitosti	37
5.2. Obecní výbor	40
5.3. Obecní představenstvo.....	42
5.3.1. Starosta	42
5.3.2. Obecní rada	44
5.4. Osvětová komise.....	47
5.5. Finanční komise.....	48

6. Činnost obecního úřadu	50
6.1. Úvod	50
6.2. Činnost obecního úřadu Pardubičky	50
7. Pamětní kniha obce Pardubiček.....	56
7.1. Popis pamětní knihy	56
7.2. Obsah pamětní knihy	57
7.3. Jan Semonský	61
7.4. Karel Bok.....	62
7.5. Reflexe událostí v Pardubičkách prostřednictvím	
místní pamětní knihy	63
8. Závěr	67
9. Resume.....	69
10. Seznam použité literatury a zdrojů informací	71
11. Přílohy.....	76
Příloha č. 1 - Pardubičky – Hranice území dle mapy z roku 1870	77
Příloha č. 2 - Listina z roku 1332 Arnošta z Hostýně	78
Příloha č. 3 - Domovské listy obce Pardubiček.....	79
Příloha č. 4 - V současnosti – Úřad městského obvodu Pardubice IV	80
Příloha č. 5 – Plány obecního úřadu Pardubičky.....	81
Příloha č. 6 - Plán C.P.O. Pardubičky	82

1. Úvod

Tématem práce, jak je patrné již z názvu, je Obecní úřad v Pardubičkách v letech 1850 – 1938. Toto časové vymezení je zvoleno z důvodu největšího množství dostupných pramenů. Hlavním impulsem ke zpracování historie tohoto úřadu a přiblížení této obce byl můj vlastní zájem o dějiny a vývoj ve zkoumané oblasti. Jádrem této práce je hlavně obecní úřad, který se v této lokalitě nacházel. Prvním velkým zdrojem materiálů je archivní fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), uložený ve Státním okresním archivu Pardubice.¹ Z tohoto fondu jsem se snažila co nejvíce čerpat, protože toto téma ještě nebylo dříve zpracováno, a to bylo i důvodem k vypracování této práce. Cílem této práce je zformulování přehledu systému správy v Pardubičkách. Z fondu, který je hlavním pramenem této práce, také představím rozvoj této lokality v oblastech týkajících se bydlení, kulturního života lidí, občanského vybavení, rozvoje jak technického, silničního, tak dalších výjimečných záležitostí v této obci. Touto prací bych chtěla představit nejen fungování úřadu v letech 1850-1938, ale i rozvoj v Pardubičkách v současnosti.

Pro zpracování tohoto tématu bylo nutné studium dostupných materiálů, odborné literatury a pramenů. Hlavní pracovní metodou v práci je metoda přímá, která se uplatnila při studiu skoro všech archiválií. Další použitou metodou je analýza použitá při zpracování mapových materiálů. Při rozboru těchto materiálů je také využita geografická analýza. Na některé materiály byla potřeba metoda kvantifikace, především ohledně přehledu vývoje obyvatelstva. Poslední metoda na shromáždění materiálů pro zpracování závěru byla použita metoda syntetická. Rozhodla jsem se také zkoumat obec Pardubičky prostřednictvím výzkumných metod u různých respondentů s okruhem otázek různých témat. Správnost i objektivnost práce a její lokalizace byla ověřována návštěvou několika míst.

Stručně si nyní představíme témata jednotlivých kapitol. Předložená práce je členěna na osm kapitol (s úvodem a závěrem). Tato práce začíná úvodem. První velkou kapitolou jsou Pardubičky. Je jasné už z názvu, že bych ráda přiblížila tuto lokalitu charakteristikou, stručnými dějinami a také památkami. Druhá kapitola se pak zabývá poznatky o stručném přehledu vývoje obyvatelstva, také prostřednictvím studia z odborné literatury. V této kapitole bych též ráda naznačila průmyslovou výrobu v této lokalitě, která přinesla vývoj této oblasti. Další kapitola se věnuje jádru této práce, což je obecní úřad a další dvě kapitoly se zabývají činností a strukturou tohoto úřadu. Kapitola sedmá nás seznámí s místní Pamětní knihou obce

¹ Státní okresní archiv Pardubice (dále jen SOkA Pardubice), *fond Obecního úřadu*, (1843) 1949 - 1945 (1951).

Pardubičky.² Ráda bych se tu dotkla různých zajímavých událostí, které jsou v této místní knize popsány. Také bych se tu zmínila o kulturním životě v Pardubičkách v tomto období. V závěru se budu snažit zhodnotit celou tuto bakalářskou práci také z ohledu jejího přínosu o obecním úřadě v Pardubičkách.

V práci přikládám základní tabulkové statistické údaje o obci Pardubičky a další vybrané obrazové přílohy přibližující zvolené téma.

Zpočátku je důležité přiblížit a zmínit nejdůležitější dochované prameny a literaturu, které jsou také hlavním předmětem této práce. Základním pramenem této práce je Fond Obecního úřadu Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), který je uložen ve Státním Okresním archivu Pardubice.³ Tento fond obsahuje 125 knih a 17 kartonů spisů. První přehled o písemnostech fondu Obecního úřadu představuje prozatímní inventář, který byl zpracovaný 2. 12. 1959. Všechny tyto materiály byly převzaty z Ministerstva vnitra 24. 9. 1956. Pan František Nešpor uspořádal v září roku 1962 spisy fondu. Konečný inventář byl vypracován 19. 11. 1962. Zachovaný materiál představuje pouze část původní spisovny a také je velmi roztržitého charakteru.

K hrubě uspořádaným fondům se pořizuje prozatímní inventární seznam. Inventární soupis tohoto fondu se člení na knihy evidenční, správní a účetní. Po té dělí na spisy a poslední kategorii tvoří mapy a plány. Konkrétně jsou v práci využity prameny z evidenčních a správních knih. Tady jsou zařazeny třeba protokoly obecní rady, finanční nebo osvětové komise, zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, které dokládají jak strukturu obecního úřadu, tak různé zajímavosti z obce. Z účetních knih byly využity zejména hlavní knihy, knihy příjmů a vydání, pokladní deníky, obecní rozpočty. Spisy jsou další částí fondu obce. Ze spisového materiálu jsou aplikovány spisy domovské příslušnosti, trestní listy, spisy o nezaměstnanosti a stravovací akci, o stavbě silnice Pardubice-Familie⁴ a také volební, školní, finanční, a další různé korespondence, které také vypovídají též o obecním úřadě. Z map a plánů jsou tu využity plány obecního domu, úprava náměstí, polohopisný a regulační plán části obce Pardubičky.⁵

Tyto knihy a spisy pomáhají dokládat historii a záležitosti této lokality, kde se

² SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

³ SOKA Pardubice: *Fond Obecního úřadu*, (1843) 1949 - 1945 (1951).

⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Silnice Pardubice-Familie, 1921-1942*, inv. č. 144, karton 4.

⁵ SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), Prozatímní inventář obecního úřadu Pardubičky.

nacházel obecní úřad. Nejdůležitější jsou zde zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva⁶ a různé další spisy, týkající se například stavby silnice⁷ nebo plány o budově obecního domu.⁸ Další důležitou knihou, která přispívá k objasnění informací o této obci, byla Pamětní kniha obce Pardubiček. Tato kniha obsahuje nejstarší dějiny obce a roční zápisy od roku 1934 až 1938. Ke konci je doplněna od roku 1939 až 1951.⁹

Některé spisy o přiblížení obce Pardubičky se také nacházejí ve fondu Okresního úřadu Pardubice, který je též uložen ve Státním okresním archivu v Pardubicích.¹⁰

Literatura, která se zabývá Pardubičkami, je například kniha od Františka Rosůlka s názvem *Pardubicko, Přeloučsko, Holicko*.¹¹ Stručně popisuje Pardubičky, jejich polohu, historii a různé zajímavosti, které se tu udály. Z knihy, která pojednávala stručně o historii této obce, je od Dagmar Broncové s názvem *Knih o městě Pardubice*.¹² Různé zajímavosti obce Pardubiček, popisuje kniha *Pardubické vzpomínky* od Marie Chudé.¹³ Pro stručnou charakteristiku historie této lokality byla využita i kniha od Josefa Sakaře s názvem *Dějiny Pardubic nad Labem*.¹⁴ Též byla využita v kapitole o historii Pardubiček kniha *Dějiny Pardubic I* od PhDr. František Šebka a od kolektivu.¹⁵ Pro možné určení sčítání lidu v této obci vypovídá kniha s názvem *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*.¹⁶ Pro teoretickou část byla hlavně využita kniha *Dějiny správy v českých zemích po současnost*¹⁷ a též kniha s názvem *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948* od Karla Schelleho.¹⁸ V tomto ohledu přispívala kniha s názvem *Veřejná správa, Správa měst a obcí* od Miloše

⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, 1908 – 1932, inv. č. 1B, kniha číslo 1b.

⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Stavební*, 1923-1942, karton č. 5.

⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Obecní dům*, 1935, inv. č. 172, karton č. 16.

⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

¹⁰ SOKA Pardubice: Fond Okresního úřadu Pardubice 1850 - 1945 (1952).

¹¹ ROSŮLEK, F. K. *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko*, díl III, Místopis, Pardubice, 1903.

¹² BRONCOVÁ, D. *Knih o městě Pardubice*, Praha, 1999, ISBN: 80-86098-12-5, 238 str.

¹³ CHUDÁ, M. *Pardubické vzpomínky*, Pardubice, 1997.

¹⁴ SAKAŘ, J. *Dějiny Pardubic nad Labem, Dějinný přehled města, zámku a bývalého panství do roku 1648*, díl I, část I, Pardubice, 1920, 16-18 str.

¹⁵ ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic I*, Pardubice 1990, s. 228, ISBN 80 900069-1-4.

¹⁶ RŮŽKOVÁ, J. - ŠKRABAL, J. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005* Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN: 80-250-1277-8 (Český statistický úřad: soubor: váz.) ISBN: 80-250-1310-3 (Český statistický úřad: 1. díl: váz.) ISBN: 80-250-1311-1 (Český statistický úřad: 2. díl: váz.)

¹⁷ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

¹⁸ SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha: Nakladatelství Eurolex Bohemia s.r.o., 2002, ISBN 80-86432-25-4.

Charburského.¹⁹ Popisuje zde jak vývoj obecní samosprávy až po charakteristiku obecních orgánů. Obecní samosprávou a obecními elitami se také zabývá kniha od autorů Fasory Lukáše a kolektivu.²⁰ O úřednictvu jako specifické společenské vrstvě vypovídá kniha od Vyskočila Aleše s názvem *C. k. úředník ve zlatém věku jistoty*.²¹ Českou samosprávou od roku 1862 -1913 se zabývá kniha *Zlatý věk České samosprávy* od Milana Hlavačky.²² Obecnou samosprávou v kontextu regionálního bádání se zabývá Macková Marie. Píše také o výzkumu a bádání občanských elit.²³ O domovském právu vypovídal velmi zajímavě článek od Stokláskové Zdeňky s názvem *Domovské právo a obecní samospráva*, kde představuje místo jako domovskou obec a jak se získávalo takovéto domovské právo.²⁴ Také Marie Chudá se zmiňuje o Pardubičkách, a to ve zprávách klubu přátel Pardubicka s článkem ze Starých Pardubic-Pardubice Mnichové-Pardubičky. V tomto článku se věnuje rozvoji této oblasti, popisuje kostel sv. Jiljí, hřbitov a zvonici, které se nacházejí v této lokalitě.²⁵ O kostele svatého Jiljí se také píše v knize *Pardubické kostely a památky z roku 1940*. Redaktor Emil Krbec tuto knihu vydal za spolupráce DP. arciděkana Vincence Šetiny.²⁶ Některé články z různých novin, se podílejí na okruhu vypracování o různých památkách v Pardubičkách.²⁷ Také informace o historii Pardubiček pojednávají vydání ze současného Zpravodaje Městského obvodu Pardubice IV, který je nazýván *Pardubická čtyřka*.²⁸

¹⁹ CHARBURRSKÝ, M. *Veřejná správa měst a obcí*, Pardubice, 2002, ISBN 80-7194-457-2, str. 77.

²⁰ FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8, s. 387.

²¹ VYSKOČIL, A. *C. k. úředník ve zlatém věku jistoty*, Praha, 2009, s. 368, ISBN 978-80-7286-149-1.

²² HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy*, Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913, Praha, 2006, s. 207, ISBN: 80-7277-297-X.

²³ MACKOVÁ, M. *Obecní samospráva v kontextu českého regionálního bádání*, Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948, Brno, 2006, s. 108-113, ISBN 80-7325-091-8.

²⁴ STOKLÁSKOVÁ, Z. *Domovské právo a obecní samospráva*, Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8, s.138-145.

²⁵ CHUDÁ, M. *Pardubice, Ze starých Pardubic- Pardubice Mnichové-Pardubičky*, Zprávy KPP, 1991.

²⁶ KRBEČ, E. *Pardubické kostely a památky*, Pardubice, 1940.

²⁷ DOUBRAVA, P. *Pardubické noviny: Prastarý kostelík sv. Jiljí v Pardubičkách*, ročník 12, číslo 271.

²⁸ JEDLIČKA, P. – SEVERINOVÁ, J. - Ing. Matušková I. *Pardubická čtyřka*, Zpravodaj Městského obvodu Pardubice IV, datum vydání 24. 3. 2010, str. 10.

2. Pardubičky

Pardubičky jsou dnes součástí města Pardubic, toto místo lze zhruba lokalizovat do míst, kde se nachází státní dráha, nazvaná Pardubice – Česka Třebová a do míst u řeky Chrudimky. Původně bývalo toto území pokryto lesním porostem, ze kterého ve středověku zůstaly už jen části, které vlastní označení Mnišský les.²⁹

Pardubičky také nazývané dříve Pardubička, Pardubice Mnichové. Historie Pardubiček sahá až k roku 1295, kdy se tento doklad nevztahuje k Pardubicím, ale k Pardubičkám, které se dříve takto nenazývaly. V pramenech se dozvídáme, že tato obec měla různé varianty názvu. Pardubičky, původním jménem Pardubice. Pardubice psány také jako Pordobic, Porduwitz, Pordubicz, Pordubycz, Porduwicz, Pordawicz a podobně. Z pamětní knihy obce Pardubičky víme, že podle předhistorických nálezů lze považovat Pardubičky za nejstarší osadu. Název byl různý, Pardubička, později roku 1392 Pardubice Mnichové, protože náležela tato ves mnichům Cyriákům.³⁰ Teprve až roku 1491 se začaly nazývat zdrobněle Pardubičky. Máme také důkaz, že k roku 1483 je název Pardubičky napsán na současném nejstarším zvonu ve zvonici na hřbitově v Pardubičkách. V roce 1654 byl název Pardubitzky, 1789 Klein – Pardubitz, 1854 Pardubičky, obec. Vývoj místních názvů je dokumentován útržkovitě. Některá objasnění názvu obce můžeme též najít i v Pamětní knize obce Pardubičky.³¹

Různé doklady a zprávy z Pardubic a Pardubiček se dříve nerozlišovaly. Historikové častokrát bádali, jestli jsou Pardubičky původními Pardubicemi. Základy Pardubiček můžeme nalézt při labském brodu.

Jiří Paleček v této práci „Jsou Pardubičky starší než Pardubice?“ *usuzuje z trasy, která byla pro významné obchodní cesty, že Pardubičky mohly být současníky Sezemic a starší než Nové město Pardubice. Bylo zde i více pozemků vhodných k obdělávání. Pardubičky tedy měly výhodnější polohu i lepší hospodářské podmínky než osada při ústí Chrudimky. Lze tedy počátky Pardubic hledat zde, jak tvrdí archeologové dle posledních výzkumů. Případněji než Pardubičky, Pardubice Malé či Mnichové by pak bylo pojmenování Staré Pardubice.*³²

²⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), *Inventář-stručné dějiny Pardubiček*.

³⁰ Cyriaci, řád řeholních kanovníků, vznikl v polovině XII. století na Východě za křižáckých výprav na ochranu poutníků, řád špitálský.

³¹ SOKA Pardubice: : Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, karton 1a, číslo 695, 254-259 str.

³² PALEČEK, J. *Jsou Pardubičky starší než Pardubice?*, Zprávy klubu přátel Pardubicka, Pardubice, 1997, s. 129-133.

Významným přínosem, pro objasnění nejstarších dějin Pardubic, byly výsledky nedávného výzkumu pardubického muzea. Své výzkumy z roku 1994 popsal Tomáš Čurda v několika periodikách.³³ V letech 1993-1994 byly v Pardubičkách odkryty zbytky církevního komplexu ze 13. - 15. století. Situace nedaleko kostela sv. Jiljí skytá jedinečnou možnost studia raně středověkého venkovského sídliště. Jedině další archeologické výzkumy mohou přispět k dalšímu poznání počátků v této části. Je tu mnoho nesrovnalostí a jedině další pokračování ve výzkumech mohou vyvrátit nebo také potvrdit tuto hypotézu.³⁴ V pamětní knize z roku 1930 bylo popsáno že, ves Pardubičky jest starší než Pardubice a jen zdrobnělý název dostala jen z toho důvodu, že Nové Pardubice vzrůstaly.³⁵

2.1. Pardubičky – vymezení a polohopisná charakteristika lokality

Ves, vzdálená dvacet minut od Pardubic, která se rozkládá se na jih od města, na takzvané planině Pardubičské, a ta je zde ve Vinici 233 metrů vysoká a přechází mírně východně v rovinu Dašickou, k severovýchodu v rovinu Pardubickou. V sutině pod kostelem je 236 metrů vysoká a má místy velmi příkrý svah nad pravým břehem Chrudimky, na němž jsou odkryty opukové vrstvy březenské. Na této Pardubičské planině byly založeny Pardubičky, ale také řada dalších obcí přes Drozdice až po Úhřetickou lhotu. Hřeben i stráž návrší, na němž se ves rozkládala, pokrýval ji původně les nazvaný Mnišský, připínající se na severu k rozsáhlému Pardubskému Boru a na jih k lesu Nemošickému, také na západ k Volšíně na levém břehu Chrudimky. Ještě na konci minulého století devatenáctého vznikala bor na východní straně až k některým chalupám a poslední jeho zbytky u vsi vykáceny téměř nadobro při stavbě dvoudomkové kolonie a dnes upomíná na tento les pouze malý borek u vojenského hřbitova a větší u Henklovy vily. Dříve byl les nazván Mnišský, a ves původně část Pardubic, Pardubice Mnichové, poněvadž ve 14. století náležely mnichům Cyriákům.³⁶

Z historie víme, že jejichž základy jsou hledány při labském brodu, při pozdější tvrzi pardubské v bažinaté půdě, jsou pradávnu osadou, jako jsou sousední Nemošice, Mikulovice

³³ ČURDA, T. *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, Východočeský sborník historický, VIII, 1999.

³⁴ JEŽEK, M. *O poloze vsi Pardubic*, Východočeský sborník historický V, Pardubice, 1996, s. 15-27.

³⁵ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, karton 1a, číslo 695, s. 18-23.

³⁶ Viz. obrazová příloha číslo 1, SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951) *Pamětní kniha Pardubiček, Pardubičky – hranice území dle mapy z roku 1870*, s. 40.

a zaniklé osady Přerov a Bukovina. Tato vesnice stála někdy okolo přelomu 12. a 13. století zčásti na území dnešního hřbitova a na ploše severně od něj. Podle rozložení výskytu sídlištního archeologického materiálu měla půdorys intravilánu spíše podlouhlý než kruhovitý.³⁷

2.2. Pardubičky - historické pozadí

Předhistoričtí obyvatelé slovanského rodu Charvátův sídleli zde dávno před Kristem. Tito obyvatelé se živili nejen lovem, ale také zemědělstvím. Přes tvrz Pardubičky směřovala cesta Trstenická a od ní další cesta přes brod na Chrudimce pod kostelem na západ. Sídla lidu poddaného, této tvrzi Pardubské, byla od ústí Chrudimky směrem k temeni návrší.³⁸

Známí držitelé v této lokalitě na počátku byl Puota z Pardubic, který byl zemský soudce v první čtvrti čtrnáctého století. V písemných pramenech je doložen jako držitel Pardubické tvrzi.³⁹ Pak jeho synové Hajman, Hynek Hlaváč a Hynek Crh z Dubé. Tito bratři se dohodli s Arnoštem z Hostyně na výměně, a pánem Pardubic se stal rod Malovců, který měl ve znaku půl jezdeckého koně.⁴⁰ Rozkvět tohoto místa nastal v roce 1295. V klášterním kostele svatého Bartoloměje, kde sloužil řád Cyriáků, v tomto roce také začali sloužit v nové kapli svaté Jilji. Když pak vladka Arnošt z Hostyně odtrhl v letech 1332 část s několika sídly s pomocí Cyriáků, začala se tato lokalita nazývat Pardubice Mnichové.⁴¹ V roce 1340 byla tvrz povýšena na město Pardubice Nové nad Labem. Pardubice procházely tehdy i proměnou svého katastru. Původní Pardubice totiž zaujímaly velký katastr přibližně od kostela sv. Jiljí v Pardubičkách až po panské sídlo a brod s celnicí u soutoku Labe a Chrudimky. Tehdy když daroval cyriákům část Pardubic, stala se tato část katastru samostatnou osadou. Tato menší část čtvrti Pardubského se začala nazývat dříve Pardubice Mnichové nebo Malé Pardubice, a také jen krátce Pardubička později pak Pardubičky. Arnošt I z Hostyně zemřel roku 1342 a pochován byl zde v Pardubičkách. Po něm drželi Pardubičky jeho synové.⁴² Nejmladší syn Vilém řečený Flaška hospodařil po smrti Smilově. Vilémovi a synu jeho Smilovi Flaškovi

³⁷ ČURDA, T. *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, Východočeský sborník historický VIII, Pardubice 1999, str. 23-44.

³⁸ ROSŮLEK, F. K. *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko*, díl III, Místopis, Pardubice, 1903.

³⁹ ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic I*, Pardubice 1990, s. 228, ISBN 80 900069-1-4.

⁴⁰ http://www.pardubice.wrp.cz/historie_pardubic/panu_z_pardubic.html [staženo 18. 3. 2010]

⁴¹ Viz. obrazová příloha číslo 2, Listina z roku 1332 Arnošta z Hostyně, kterou daroval klášteru Cyrilů část Pardubic – Pardubičky. ŠEBEK, F. a kolektiv, *Dějiny Pardubic I*, Pardubice 1990, s. 228, ISBN 80 900069-1-4.

⁴² FRAJDL, J. *Pardubicko, Stručný přehled dějin města Pardubic*, Vlastivědný sborník, Pardubice 1969, s. 1-8.

patřily také Pardubice Mnichové a dalších osm osad. Arnošt Flaška, syn Smilův Flaška přešel ke straně katolické a tím způsobil odpor strany husitské, která nakonec zlikvidovala klášter v Pardubicích a kostelík v Pardubičkách. Části Pardubské v roce 1443 byly drženy Janem Pardusa z Vratkova, dědicem se pak stal Vilém Pardus z Vratkova. Pardubičky nakonec byly prodány roku 1491 Vilémovi z Pernštejna, jenž spojil podací kostela zdejšího s farou pardubskou při kostele P. Marie. Syn Vilémův Vojtěch pro zvelebení Pardubic obrátil stráň při Pardubičkách na založení vinic sousedských, odkud je její jméno Vinice. Další držitelé měli Pardubičky stejné s Pardubicemi.⁴³ Pardubičky měly svou rychtu a podle urbáře z roku 1588 měla 68 lidí usedlých. Patřily k ní Drozdice, Černá za Bory, Žižín, Mnětice, Nemošice a jeden člověk v Blatě. Urbář z roku 1654 vykazuje čtyři sedláky, se jmény Křáva, Tměj, Rychnovský a Kučera. Také vykazuje osm chalupníků a jeden grunt pustý.

Pardubičky byly také svědkem velmi významných událostí. V roce 1645 se v těchto místech usadil švédský generál Torstenson se svým vojskem, s ním přišlo 6000 vojáků. Ke konci třicetileté války bylo zde z deseti gruntů usedlých sedm pustých a ve válce s Pruskem roku 1742 na konci června byli sousedé zdejší oloupeni pruskými rejthary generála Buddenbrocha. Abolační kontrakt podepsali roku 1781 rychtář František Škoda a koňšel Jakub Semonský.

O korunovaci krále Ferdinanda V. zastupoval Pardubičky při slavnosti „české svatby“ 14. září 1836 rychtář František Semonský.

Roku 1845 dne 20. srpna stříleli josefovští dělostřelci ze čtyř děl na návrší u Pardubiček na pozdrav příjezdu prvního vlaku od Olomouce.

Roku 1891 dne 13. srpna přistál zde balon „Viktor Hugo“ s francouzskými větroplavci Louis Godardem a Edvardem Surcoufem, kteří vypluli z výstaviště jubilejní výstavy v Praze.⁴⁴

To jsou stručné vzpomínky, které na Pardubičky máme. V této současnosti se Pardubičky rozrůstají a všechny změny v tomto místě vedou k lepšímu životu.

Dnešní Pardubičky jsou částí města Pardubice a součástí městského obvodu Pardubice IV. K 1. 10. 2005 zde žilo 2 244 obyvatel a bylo zde 669 domů. V Pardubičkách je dnes Krajská nemocnice Pardubice, 1. stupeň základní školy, mateřská škola a budova úřadu městského obvodu Pardubice IV. Také se tu nachází budova knihovny, městské policie a poštovní úřad. Městský obvod Pardubice IV. tvoří Pardubičky, Nemošice, Drozdice, Mnětice,

⁴³ SAKAŘ, J. Dějiny Pardubic nad Labem, *Dějinný přehled města, zámku a bývalého panství do roku 1648*, díl I, část I, Pardubice 1920, 16-18 str.

⁴⁴ ROSŮLEK, F. K. *Pardubicko, Přeloučsko, Holicko*, díl III, Pardubice, 1903.

Černá za Bory, Staročernsko a části Pardubice a Studánka. Hranice s obvodem Pardubice III uvnitř Pardubice a Studánka leží na jižní straně železniční trati Praha - Česká Třebová. Na území obvodu leží části obce Pardubičky, Nemošice, Drozdice, Mnětice, Černá za Bory, Žižín, Staročensko a díly částí obce Bílé Předměstí a Studánka. Místní část Pardubičky, Studánka a Bílé předměstí jsou velice úzce místně i funkčně propojeny v jeden celek. ⁴⁵

2. 3. Památky v Pardubičkách

Bohatou historii Pardubiček připomíná i mnoho cenných stavebních památek, které jsou zde dosti známé. V Pardubičkách můžeme nalézt několik takových staveb, jako je například Kostel sv. Jiljí, Zámeček, Telegrafia, nemocnice a další, o některých z nich si povíme v dalších podkapitolách. Zapomínáme také na drobné památky, do kterých můžeme zařadit desky, četné nápisy připomínající významné události, osobnosti nebo oběti násilí. Dokreslují historii této části a zvyšují jeho pozoruhodnost. V Pardubičkách můžeme nalézt několik takových památek.

Pomník pohřbených vojáků Je v dnešní době umístěn v parčíku před budovou obvodního úřadu v Pardubičkách. Příslušníci pluku byli pochováni nejdříve na vojenském hřbitově, který byl založen v roce 1851 v Pardubičkách. Hřbitov nebyl používán od 1. světové války. Zrušen byl asi v padesátých letech 20. století. Dnes se tedy nachází v parku na už zmíněném místě a na pomníku je čtyřicet šest jmen vojáků pluku. Na tomto pomníku je německý nápis, tento žulový pylon představuje. Je na něm psáno „Na paměť zde ležícího mužstva c.k. dragounského pluku číslo 8 hraběte von Montecuccoli věnováno velitelem jejich pluku plukovníkem Josefem V. Bayerem“. ⁴⁶

Další pomníky a desky, připomínající významné události, které můžeme najít u školy, na Zámečku, v nemocnici, v bývalé Tesle ve dvoře zaniklého závodu a v parku.

Deska obětem okupace byla také umístěna na hasičské zbrojnici, při její demolici byla přemístěna na budovu obvodního úřadu. ⁴⁷

⁴⁵ http://www.pardubice4.cz/obec_pard.htm. <http://www.pardubice4.cz/> [staženo 6. 11. 2009]

⁴⁶ JEDLIČKA, P. – SEVERINOVÁ, J. - Ing. MATUŠKOVÁ, I. Pardubická čtyřka, Zpravodaj Městského obvodu Pardubice IV, datum vydání 24. 3. 2010, str. 10. číslo 1, 2010, s. 4.

⁴⁷ HUŇÁČEK, M. Pamětní desky a jiné pamětní nápisy na Pardubicku, AB Zet Pardubicka, část I, Pardubice, 1995.

2.3.1. Kostel sv. Jiljí

Kostel sv. Jiljí je umístěn na hřbitově v Pardubičkách v místech, kde kdysi bývalo pohřebiště lidu lužické kultury a v pozdějším období nejstarší část dnešního města, dříve zvaná Pardubice Mnichové.⁴⁸ Je to nejstarší kostel v Pardubicích, první zmínka pochází z roku 1295, býval u něho také klášterní dvůr s řeholním konventem, určeným také k ochraně poutníků. Jednolodní kostel pochází z přemyslovské doby, jeho prostorové řešení připomíná románské stavby, ale kostel sám je opatřen prvky rané i pozdní gotiky. Když Husité v roce 1421 zničili klášter Cyriaků, poškodili též kostel sv. Jiljí. Obnoven byl koncem 15. století v gotickém slohu. Z husitských válek o něm pocházejí dvě pověsti, podle jedné byl vyplněn, podle druhé ušetřen a na důkaz toho byla na vrata přibita kovová rukavice, údajně bratra Žižky. Do jaké míry s ní souvisí železná rukavice nelze říci.⁴⁹

Na průčelí tohoto kostela je plastika Kristus od Viléma Amorta. Kostel má dva oltáře. Jeden je zasvěcen Janu Nepomuckému a druhý Panně Marii. V kostele je kazatelna. Také si tu můžeme všimnout obrazů ve dřevě, na kterých jsou zobrazeny sv. Petr a Pavel od mistra Potěšila. Nedaleko tohoto kostela stála románská zvonice, která měla čtyři zvony. Blesk do ní udeřil 10. července 1880. Zvonice se pak postupem času rozpadla. Nedávno byla v předešlém stavu postavena. Hřbitov v Pardubičkách je značně rozlehlý. Je čistý a upravený. Na pomnicích je možné vidět jména zasloužilých občanů města. Jako například jméno občana Antonína Semonského.⁵⁰

Pro upřesnění dnešní areál kostela sv. Jiljí stojí u křižovatky ulic Kyjevská a Průmyslová. V letech 1729 a 1754 byl kostel zaměřen a popsán úředníky dvorského stavebního úřadu a pořízen nákres jeho půdorysu a pohled na kostel. Roku 1857 a 1904 – 5 byl kostel opravován. V roce 1904 pod vedením pana Dvořáka, kdy byly v chóru kostela odkryty gotické fresky. Roku 1905 byly v kostele provedeny z iniciativy pana Dvořáka sondy za účelem identifikace hrobu Arnošta ze Staré, otce prvního pražského arcibiskupa, eventuálně jeho ženy.

Poslední generální rekonstrukce kostela byla provedena z iniciativy biskupa Josefa Kajnka v letech 2007 – 2008.⁵¹

⁴⁸ KRBEČ, E. *Pardubické kostely a památky*, Pardubice, 1940.

⁴⁹ DOUBRAVA, P. *Pardubické noviny: Prastarý kostelík sv. Jiljí v Pardubičkách*, ročník 12, číslo 271, str. 10.

⁵⁰ CHUDÁ, M. *Pardubice, Ze starých Pardubic- Pardubice Mnichové- Pardubičky*, Zprávy KPP, 1991, s. 194-198.

⁵¹ <http://www.farnost-pardubice.cz/Farnost/Kostely/Kostel-sv-Jilji-Pardubicky> [staženo 16. 12. 2009]

2.3.2. Zámeček

Pod názvem Zámeček si každý, kdo nebydlí v Pardubicích, představí překrásné místo, kam si třeba šlechtická rodina jezdila odpočinout na letní zámeček s obrovskou zahradou či parkem. V Pardubičkách je to jinak.

Dnes název „Zámeček“ ve spojení s Pardubicemi a heydrichiádou tady lidé považují jako zlověstné označení místa, na kterém vrcholilo nacistické běsnění. Jak přišlo toto gestapácké popravistiště k tak idylickému pojmenování? Musíme se tedy vrátit na začátek roku 1884, kdy známý ostravský uhlobaron hrabě Jiří Larisch – Monnich. Vstoupil do podvědomí jako muž slavné ženy, jeho manželkou byla Marie, bývalá svobodná paní z Wallersee, aktérkou známé tragédie v roce 1889 v Mayerlingu⁵² Hrabě zakoupil rozsáhlý pozemek na východním okraji Pardubic na katastru obce Pardubičky. Na tomto pozemku si dal uprostřed borového lesa postavit honosnou vilu podle návrhu tehdy proslulého českého stavitele a architekta Františka Schmorance. V dnešní době tato vila není běžně veřejnosti přístupná a lidé si vilu pletou s názvem objektu pardubického zámku. Vila totiž vypadá jako zdrobnělý zámek s věžičkou. Velmi rozsáhlý pozemek kolem vily ohradil původně hrabě plotem a postavil ještě hospodářskou budovu, hřebčinec a konírny pro padesát koní. Byl totiž velkým příznivcem jezdeckého sportu. Jiří Larisch, svůj Zámeček daroval smlouvou z 11. července 1895 své choti Marii, která pak 19. ledna 1897 ho po rozvodu prodala hraběti Alfonsu Henkelovi von Donnersmarck. Od roku 1883 byla v držení Larischů i Vinice. Henkelova rodina držela „Zámeček“ až do ledna 1928, kdy ho pak koupil textilní obchodník z Kolína A. Erhart pro svou dceru, provdanou Bidlovou. Ta jej v roce 1934 pronajala říšskoněmeckému hraběti Leopoldu Fuggerovi –Babenhausenovi. Jeho pobyt tady byl velmi tajemný. V roce 1934 se tu objevil a náhle na podzim v roce 1937 odtud zmizel. Tvrzení, že byl Hitlerovým špiónem, se nikdy nedoložilo, měl být také zatčen, ale k jeho rychlému odjezdu k zatčení nedošlo.⁵³ V květnu 1937 koupila od Ludmily Bidlové „Zámeček“ pardubická obec a v září téhož roku jej pronajala vojenské správě, která do něj nastěhovala část jezdeckého učiliště. Roku 1939 se tu nastěhoval prapor záložního policejního pluku Bohmen tzv. Schutzpolizei, krátce Schupo. V červnu 1944 tato jednotka byla odvelena a nahrazena útvarem požární policie „Feuerschutzpolizei“. Ještě v květnu roku 1945 se tento útvar rozpadl a do „Zámečku“

⁵² MARKUS, G. Causa Mayerling: život a smrt Mary Vetserové: s novými poznatky a expertizami po vyloupení hrobu, Praha, 1994. ISBN: 80-206-0415-4, s. 140.

⁵³ CHUDÁ, M. *Pardubické vzpomínky*, Pardubice, 1997, s. 136.

se nastěhovala dělostřelecká a minometná jednotka československé armády. V letech 1948 – 1955 je zde umístěna škola důstojnického dorostu a po ní tu probíhá jednorozční kurs vojenských spojovacích techniků.

Roku 1956 se na celém areálu „Zámečku“ usídluje národní podnik zvaný Tesla. Postupem času, kdy vilu získal Foxconn v roce 2000, vyrostla v západní části pozemku řada velikých výrobních budov, která sahá až do těsné blízkosti bývalého popraviště. Nyní je vila obklopena průmyslovou zástavbou. Do Larischovy vily se nastěhovala administrativa podniku. Nyní je obklopena halami závodu.⁵⁴ Vila není veřejnosti přístupná, dnes už ale není vzhledná ani zajímavá. Památná a veřejná občanům je jen část pozemku, na němž je bývalé popraviště, a kterému dal „Zámeček“ jméno.⁵⁵ V dnešní době tuto stavbu pořád vlastní firma Foxconn a město se nyní snaží o převzetí dnes už chátrající vily Zámečku. Tedy pro shrnutí byla tato výstavná budova, utajená uprostřed oplocené obory, obývaná a navštěvovaná jen šlechtici, se stávala v očích pardubických měšťanů panským sídlem, zámečkem, na rozdíl od zámku Pernštýnů nad soutokem Labe s Chrudimkou. Toto označení se vžilo a stalo se oficiálním. V roce 1978 byl vyhlášen Národní kulturní památkou a stal se významným bodem města Pardubic.⁵⁶

⁵⁴ BRONCOVÁ, D. *Kniha o městě Pardubice*, Praha, 1999, ISBN: 80-86098-12-5 , s. 238.

⁵⁵ KOTYK, J. *Pardubický Zámeček a jeho osudy v letech 1885- 1935*, část 5, Zprávy KPP 1991, s. 208-214.

⁵⁶ JIČINSKÝ, K. *Zámeček*, Pardubice, 1989, s. 48.

3. Stručný přehled vývoje obyvatelstva

Stručný přehled vývoje obyvatelstva se týká obyvatelstva obce Pardubičky z let 1850 až 1938. Ve fondu s názvem Obecní úřad 1834 – 1944, který je uložen ve Státním okresním archivu Pardubice, se nachází mnoho zajímavých domovských listů.⁵⁷

V našich zemích vzniklo domovské právo v roce 1849 na základě takzvaného Zřízení obecného se zákonem číslo 170/1849. Detailně bylo domovské právo upraveno také Domovským zákonem číslo 105/1863. Jeho některé paragrafy přeměnila Domovská novela zákonem číslo 222/1896.⁵⁸ Oba tyto zákony číslo 105 a 222 přebrala po roce 1918 Československá republika a domovské právo platilo podle těchto zákonů až do konce roku 1948. Zaniklo podle zákona č. 174/1948 Sb. ze dne 30. června 1948 platného od 1. ledna 1949.⁵⁹

Toto domovské právo spojovalo osobu s konkrétní obcí. Osoba měla nárok na nerušený pobyt v této obci, a také na právo zaopatření chudinské a zaopatření ve stáří. V Rakousku toto domovské právo mělo velký význam hlavně pro nejnižší vrstvy obyvatelstva, kvůli tomu, že domovská obec bylo místo, kde chudý, nemocný, práce neschopný člověk tady nemohl být vyhozen a byla mu poskytnuta pomoc obecními financemi v rámci chudinských zákonů.⁶⁰

Domovské právo měl zpravidla člověk v obci, v které se tu narodil nebo při přestěhování do jiné obce v ní mohl zažádat po určité lhůtě o udělení domovské práva, ale nemuselo být vyhověno. Domovské právo se dědilo po otci, manželka získala domovské právo po svém manželovi. Člověk toto domovské právo mohl získat i po udělení služebního místa v dané obci. Pokud člověk nežil více jak deset let ve své domovské obci, mohla tato obec požádat jinou obec, kde se dotyčný zdržoval, o přijetí do jejího domovského svazku. Na jedné straně bylo domovské právo závazkem obce vzhledem ke svému občanu a na straně druhé mohla se obec zbavit cizích příslušníků a přivandrovalců a osob v obci nechtěných z hlavního důvodu pokud nevedli spořádaný život a byli na obtíž veřejné dobročinnosti. Obec proto domovské právo neudělila a poslala člověka takzvaným postrkem do jeho domovské obce a to na její náklady. Pokud se osoby dopustily trestného

⁵⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Domovská příslušnost*, 1865-1942, inv. č. 136, karton číslo 1.

⁵⁸ http://www.liborzajicek.cz/foto_doklad/foto-doklad.htm#Domovsk%C3%BD%20list

⁵⁹ http://snem.cz/cgi-bin/win/eknih/1948ns/tisky/t0004_00.htm

⁶⁰ STOKLÁSKOVÁ, Z. *Domovské právo a obecní samospráva*, Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8, s.138-145.

činu, mohly být ze svého pobytu rovněž vypovězeny postrkem, nemohly být ale nikdy odstraněny z domovské obce.⁶¹

Obecní zřízení rozeznávala dvě základní skupiny osob, které byly s obcí v jakémsi hmotném svazku. Byli to hlavně občané a mezi ně byli chápáni obecní příslušníci, ti měli v obci domovské právo, musel být příslušný v nějaké obci. Dále pak patřili mezi občany obecní společníci, měly k obci určité vztahy. Buď drželi v obci nemovitost, bez ohledu jestli se tito občané v obci zdržovali nebo ne. Obecní příslušníci měli navíc to, že z domovské obce nemohli být vyhoštěni a měli nárok na chudinské a vdovské zaopatření. Všichni ostatní, kteří nepatřili do těchto skupin, byli takzvaní přespolní.⁶² Nemohli se účastnit obecního života, což znamenalo, že neměli volební právo do obecních orgánů a nemohli mluvit do obecního hospodářství.⁶³

První domovské listy byly poskytovány ještě za rakousko-uherské monarchie na základě říšského zákona č. 105 z 3. prosince 1863. Proto dřívější domovské listy byly opatřeny mimo příslušnost k domovské obci i příslušnost ke Království českému, které bylo součástí rakousko-uherské monarchie. Po vyhlášení samostatné Československé republiky v roce 1918 pak již byla příslušnost k Československé republice.⁶⁴ Domovské listy se staly státními dokumenty, které vytvářely zákonné domovské právo občana k jeho rodné obci.⁶⁵

Domovská příslušnost⁶⁶ občana k určité obci se prokazovala domovským listem, který byl považován za neplatný, pokud nebyl vyplněn v souladu s platnými právními předpisy. Podle nařízení ministerstva vnitřních záležitostí ze dne 23. dubna 1850 bylo možné domovský list užít také jako cestovní doklad při cestách po území korunních zemí. Při cestě do zahraničí však mohl být používán, jen pokud byl opatřen visem. Později podle nařízení ministerstva vnitřních záležitostí ze dne 26. ledna 1852 bylo i v případě cest po korunních zemích vyžadováno, aby byl domovský list opatřen visem. Funkci cestovního dokladu přestaly domovské listy plnit po přijetí nové právní úpravy pasových záležitostí, která byla obsažena v císařském nařízení č. 31 ř. z. ze dne 9. února 1857 o zavedení nového pasového systému. Posléze domovské listy sloužily pouze k prokázání domovské

⁶¹ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5n

⁶² CHARBURRSKÝ, M. *Veřejná správa měst a obcí*, Pardubice, 2002, ISBN 80-7194-457-2, s. 38.

⁶³ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, str. 350.

⁶⁴ Viz. příloha číslo 3 SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Domovská příslušnost*, 1865-1942, karton číslo 1.

⁶⁵ <http://www.kraj.iipardubice.cz/arch/1253883004-domovsky-list.php>

⁶⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Domovská příslušnost*, 1865-1942, inv. č. 136, karton číslo 1.

příslušnosti osoby.⁶⁷

Domovský list občana měl být řádně vyplněn a to celým jménem občana, jeho zaměstnáním, věkem a stavem. Také v jaké zemi a politickém okresu a hlavně v jaké obci byl tento doklad potvrzen. V dolní části listu bylo potvrzeno, že má tento občan právo domovské a to v jaké obci a datum, rok vydání tohoto domovského listu. Některé listy byly psány v němčině za protektorátu Čechy a Morava a některé listy se tu objevili i v tvrdých deskách. V některých domovských listech bylo popsáno, i jakým způsobem, tento vztah k této obci navázal. Těchto důvodů bylo několik. Získávalo se buď zrozením po otci, sňatkem po manželovi, nebo rozhodnutím obecního úřadu. Po posouzení způsobilosti, což nebývalo tak časté. I když člověk dlouhodobě bydlel v nějaké obci, nemuseli jeho žádosti vyhovět, protože v případě, že dotyčný nebyl schopen se sám uživit, musela se o něj postarat obec. Pokud se muž někam přizpůsobil, jeho manželka i děti získaly domovské právo po něm v jeho rodné obci, i když tam třeba v životě nebyli. O přidělení domovského práva rozhodovali představení obce nebo města. Vše bylo potvrzeno razítkem obecního úřadu, kolkem a vlastnoručními podpisy komu se vydává a někoho z obce zejména to byl hlavně starosta obce. Domovské listy byly dokládány od roku 1865 do roku 1942 ve fondu obecního úřadu.

Domovské listy byly určeny na nárok na sociální zabezpečení v dané obci. Jako osvědčení se vydávaly domovské listy a evidence se vedla v matrikách domovských příslušníků. Domovské právo bylo zrušeno po roce 1948 a již nebylo obnoveno. Tím ovšem nezmizela žebrota.

Ve Státním okresním archivu Pardubice je rovněž uloženo mnoho listů, kde jsou zapsáni domovští příslušníci.⁶⁸ Seznam domovských listů je dokumentován od roku 1924 do roku 1942. Domovské listy sloužily jako osvědčení a jejich evidence se vedla v matrikách domovních příslušníků. Byli tady evidováni všichni příslušníci obce, kteří měli v obci domovské právo. U každé osoby tam bylo samozřejmě jméno, datum narození a dost často i místo, kam odešel respektive místo odkud do obce přišel. Také tu bylo popsáno číslo popisné, manželky a jejich dítky a sepsání jejich zaměstnání. Ze seznamu soupisů domovských příslušníků z obce Pardubiček jsem tu našla jména jako Semonský Jan, Semonský František

⁶⁷<http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx> [staženo 7. 5. 2010]

⁶⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Domovská příslušnost, 1865-1942*, inv. č. 186, karton 17.

nebo Smejkal Václav a další známé jména v této obce. Také tu můžeme najít několik dopisů ohledně zažádání o vyplnění dotazníku, který se nacházel na druhé straně. Bylo to z důvodu doplnění matriky svých příslušníků v dané obci. Týkalo se to například občana, který se v obci narodil, ale už tady nežil, a proto bylo potřeba uvést všechny příslušníky rodiny třeba i jinde bydlící. Též tu bylo místo na potvrzení razítkem úřadu a podpisem starosty obce, že příslušný obecní úřad vrací vyplněný dotazník. Seznamy domovských příslušníků se nacházejí v takzvané kartotéce a jména jsou řazena abecedně za sebou. Seznamy jsou zdokumentovány od roku 1924 až do roku 1942.

Církev vedla matriky, což byl zpočátku spíš pracovní výkaz kněze o pokřtěných, oddaných a pohřbených, teprve později nástroj evidence obyvatelstva. V Pardubičkách při kostele svatého Jiljí byla také založena od roku 1737 matrika svatého křtu, zaopatřených a přifařených a téhož roku též matrika zemřelých v Pardubičkách. Soupisy obyvatelstva byly nejčastěji pro daňové, statistické nebo vojenské účely.⁶⁹

3. 1. Sčítání lidu v Pardubičkách

Od roku 1869 je sčítání lidu považováno za takovou první moderní statistickou činnost. Další takovéto sčítání probíhalo v Předlitavsku v letech 1880, 1890, 1900 a 1910. Při dalších prvních prvorepublikových sčítání tedy v roce 1921 a 1930 byla zařazena, tak jako už u předešlých rakouských sčítání, rubrika, která zjišťovala domovskou příslušnost. Československá republika převzala totiž předlitavské zákonodárství a tím tedy byla přejata i rakouská právní úprava domovského práva. Jak už bylo zmíněno v podkapitole domovské právo zrušeno s platností od 1. 1. 1949 a poté bylo tedy zajištěno přenesení péče o nemocné z obcí na stát. Z těchto sčítání lidu byla zjištěna velká řada údajů. Například se také zjišťovalo skoro při všech rakouských sčítáních počet zdravotně postižených lidí nebo různé duševní či tělesné vady. V roce 1910 bylo například také zjišťováno a v rubrikách bylo povinně uváděno vlastnictví nemovitého majetku v tuzemsku. Buď jestli osoba vlastní domy, zahrady, pole a různé další majetky. Při zjišťování údajů při československých censech byly už odlišné od předlitavských, kdy už nebyly například takové hospodářské otázky, konkrétně, že se vedle

⁶⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky, 1930-1951*, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

počtu chovaného domácího zvířectva počítalo i také počty úlů. Některé údaje dnes lze zjistit jen ze sčítání lidu. Konkrétně se dozvídáme o údajích o víře, náboženského vyznání.⁷⁰

„Jiný a dostupnější zdroj informací poskytovaly statistické přehledy národnostního složení úřednictva, pracovali už s celkovými čísly nikoli se jmennými seznamy. Jednu z takových statistik sestavil v roce 1898 ministerský předseda hrabě František Thun. Podle níž se zajišťovala národnostní příslušnost na základě obcovací řeči nebo podle deklarované znalosti českého jazyka.“⁷¹

Pomocným pramenem informací o historickém vývoji našeho osídlení v letech 1850 až do roku 1970 nám dokládá jak kniha Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970⁷² tak i pozdější kniha Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005.⁷³ Jsou tu soustředěna statistická data o obyvatelstvech a domech. Časová řada údajů o obci Pardubičky konkrétně o obyvatelstvu začíná rokem 1850, počtem domů až od roku 1869, viz tabulka číslo 1. Další statistické údaje čerpají již z výsledků pravidelných sčítání lidu, jejichž řada byla v našich zemích zahájena v roce 1869 a dále pokračovala v pravidelných desetiletých intervalech s některými odchylkami, jako byl rok 1869, 1921, 1961.

Tabulka č. 1

Počet obyvatel v Pardubičkách v letech 1850-1961

Rok	1850	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961
Počet obyvatel	169	196	176	234	269	840	789	1371	1643	1663
Počet domů		23	24	27	30	88	116	233	360	

⁷⁰<http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx> [staženo 7. 5. 2010]

⁷¹ VYSKOČIL, A. C. k. *úředník ve zlatém věku jistoty*, Praha, 2009, s. 67, ISBN 978-80-7286-149-1.

⁷² Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Díl I, svazek 1, Počet obyvatelů a domů podle obcí a částí obcí v letech 1850-1970 podle správního členění k 1. lednu 1972 Praha : Federální statistický úřad, 1978.

⁷³ RŮŽKOVÁ, J. - ŠKRABAL, J. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005* Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN: 80-250-1277-8 (Český statistický úřad: soubor: váz.) ISBN: 80-250-1310-3 (Český statistický úřad: 1. díl: váz.) ISBN: 80-250-1311-1 (Český statistický úřad: 2. díl: váz.)

Ve sledovaném období je doloženo sčítání obyvatel v obci Pardubičky. Od roku 1850 byl nárůst obyvatel a domů poměrně v celkové normě. Od roku 1910 podle údajů ze sčítání lidu je náhlý rozvoj obyvatel a domů. O velkém rozvoji obce je také doloženo v první polovině dvacátého století několik dat. Pro bližší specifikaci obyvatelstva jsem vytkla sčítání lidu v Pardubičkách v roce 1930. V tomto roce jak je vidět z výsledků sčítání lidu byl velký rozvoj této obce. K překvapivě velkému a rychlému rozvoji nejspíš přispěla stavba okresní nemocnice a velká stavba Telegrafie, která byla továrnou pro mnoho pracujících dělníků, kterým i v této lokalitě bylo postaveno několik domů. V roce 1930 bylo v Pamětní knize obce Pardubičky popsáno přesný počet obyvatelstva v této obci podle pohlaví. Mezi muži a ženy nebyl zas až tak velký rozdíl, ale ženy v obci převládaly ve zmiňovaném roce. Viz tabulka číslo 2. Pamětní kniha také charakterizuje složení obyvatel dle náboženského vyznání.⁷⁴ Viz tabulka číslo 3.

Tabulka číslo2

Obyvatelstvo Pardubičky v roce 1930 podle pohlaví

POHLAVÍ	POČET
Muži	675
Ženy	713
Celkem	1388

⁷⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky, 1930-1951*, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

Tabulka číslo3

Složení obyvatel v roce 1930 podle náboženského vyznání

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ	POČET	PROCENTA
Římsko katolické	740	53,31%
Českobratrské	64	4,61%
Československé	265	19,20%
Bez vyznání	297	21,40%
Řeckokatolické	4	0,30%
Pravoslavné	1	0,03%

Dnešní místní část Pardubičky je složená a funkčně propojená s místem Studánka a Bílé předměstí. Mají celkovou rozlohu okolo čtyři sta čtyři ha. Pro srovnání bylo ke dni 1. 10. 2005 počet obyvatel 2244 celkem. Z toho nejvíce osob tady žije v produktivním věku a to 1151 občanů. Na druhém místě s počtem 579 dětí a mládeže do šestadvaceti let a senioři nad šedesát let těch tu bydlí 514 osob. Počet domů v Pardubičkách z roku 2005 je celkem 669domů.

K velkému a rychlému rozvoji této obce přispělo vybudování okresní nemocnice. V roce 1903 postavil stavitel Potůček tři nemocniční pavilony, nemocnice se rychle rozrůstala a Pardubičky zalidnili také zaměstnanci nemocnice.⁷⁵ V roce 1903 byla správa nemocnice v pověření v rukou chirurga Dr. František Messanyho. Nemocnice se rozvíjela v závislosti na rozvoji města a okresu, v roce 1923 měla nemocnice 195 lůžek.⁷⁶

Velkým vkladem do rozvoje obce Pardubičky, přispěla také mohutná stavba Telegrafie, což byla československá továrna na telefonní signalizační přístroje pak automatické telefonní ústředny a dále se pak zaměřili na výrobu radiopřijímačů. Tato stavba byla postavena v Pardubičkách u tratě vlakové zastávky. Při tomto podniku vznikala dělnická kolonie v ulici K Zámečku. Tento podnik přispíval k velkému rozvoji Pardubiček. V této době

⁷⁵ SOKA Pardubice: Fond okresního úřadu Pardubice 1850- 1945(1952), Stavba okresní nemocnice, 1906-1932, inv. č. 767/3N, karton č. 156.

⁷⁶ <http://www.nemocnice-pardubice.cz/stranka/o-nemocnici/historie-nemocnice/19/> [staženo 18. 5. 2010]

zaměstnávala mnoho zaměstnanců, ti si také v této části stavěli své domy a také tato továrna postavila několik vilek svým úředníkům a několik domů dělníkům, kteří tu v podniku pracovali. ⁷⁷Za války se v Telegrafii vyráběla vojenská technika. V roce 1946 byl tento podnik znárodněn a začleněn do národního podniku Tesla. ⁷⁸

Podle objemného kartonu, ⁷⁹ který se nachází ve Státním okresním archivu Pardubice, lze zhodnotit, že v tomto období byl velkým problémem této obce velká nezaměstnanost. Všechny tyto spisy pocházejí z let 1921 a pokračovaly do roku 1942. Velkým přínosem byla stavba telegrafie, nemocnice či stavba silnice nebo obecního domu.

Nacházejí se zde listiny, které určují a vyhláší, aby stavitelé přijímali dělnictva, hlavně osoby nezaměstnané a podporované gentským systémem ⁸⁰ nebo státní stravovací akcí a hlavně těm osobám, která jejich rodina je ohrožena.

V tomto kartonu se nachází mnoho listin, které pojednávají o tom, že vláda povoluje nezaměstnaným jednorázovou pomoc buď v zimním období, nebo i jako vánoční příspěvková akce pro děti. Jsou zde popsány i obyvatelé, kterých se to týká nebo netýká. Příděly měli dostat občané, kteří byli například zařazeni do státní stravovací akce a osoby, které z této akce byly vyloučeny, byly osoby, které vlastní vinnou opustily své zaměstnání nebo osoby, které odmítají jím nabídnutou práci. Byly tu určeny další různé principy, proč a komu tyto příděly byly určeny či nebyly. Jsou zde označeny, jaké příděly byly občanům dodávány, například cukr, tuk, mouka, káva a jiné. V roce 1936 bylo v Pardubičkách přidělováno i uhlí. Je tu mnoho seznamů nezaměstnaných obyvatel, kteří jsou zařazeni do státní stravovací akce, kde pak mají různé výhody pomoci například těmito příděly. Dohled nad těmito problémy měla sociální komise, která také kontrolovala, zda není něco v nepořádku. Najde se tu také list, který z okresního úřadu v Pardubicích je psán na obecní úřad v Pardubičkách v dubnu roku 1936 a je v něm udáno, že jeden občan musí být ze státní stravovací akce vyloučen. Důvodem vyloučení bylo to, že okresní sociální komise dělala kontrolu v seznamu kartotéky a našla tohoto občana, který neměl tři měsíce nepřetržitý pracovní poměr, a proto musel být z této státní stravovací akce vyloučen. Tyto listiny o nezaměstnanosti a státní stravovací akce jsou dokumentovány od roku 1921 až do roku 1942.

⁷⁷ CHUDÁ, M. *Pardubické vzpomínky*, Pardubice, 1997, 141 str.

⁷⁸ <http://www.olderadio.cz/telegraf.htm> [staženo 18. 4. 2010]

⁷⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Nezaměstnanost, Státní stravovací akce*, 1921 – 1942, inv. č. 143, karton číslo 3.

⁸⁰ Způsob podpory v nezaměstnanosti, kdy stát přes odborové organizace vyplácí dávky pro nezaměstnané.

4. Obecní úřad

4.1. Základní principy fungování obce

Počátky obecního zřízení nastalo ve všech obcích první velkou zákonnou úpravou. Roku 1849 byl vydán tzv. prozatímní obecní zákon, zvaný "Stadionovo obecní zřízení", v jehož úvodu se objevila vytýčena zásada: "Základem svobodného státu je svobodná obec." Obce se staly nejnižšími články a instancemi územní samosprávy. Tento nový zákon, obce rozděloval a tím, mluvil o obcích místních, okresních a krajských. Prozatímní obecní řád rozlišoval tyto tři druhy obcí, ale upravoval jen místní obce. Pokládalo se také to, že sídliště se muselo prohlásit za obec, anebo součástí obce jako tzv. osada. Také rozeznávalo obecní zřízení dvojí působnost obcí. Obec získala dva druhy působnosti. Obecní zákon z roku 1849 i jeho nástupce z roku 1862 rozlišovali mezi samostatným a přeneseným okruhem působnosti obce.⁸¹ První přirozená působnost se vztahovala na vlastní záležitosti obce. A naopak druhá působnost přenesená, kdy obec vykonávala obstarávání veřejných záležitostí přemístěných na státní správu.⁸²

Správa obce byla svěřena obecnímu výboru a obecnímu představenstvu. Obecní výbor, volený všemi občany, pak ze svého středu volil představenstvo obce v čele s obecním představeným a to starostou, kterého doplňovali dva radní. Orgány všech obcí měli být voleny na tři roky. Obecní výbor byl orgánem kolegiálním, usnášejícím, dozorčím a neměl výkonnou moc. Jeho posláním byla obhajoba obecních zájmů a uspokojení obecních potřeb, zejména péče o obecní majetek a finance.⁸³

Nevyvinutá obecní samospráva začala pracovat roku 1850, ale přesto potřebovala čas, aby s ní občané mohli žít. Roku 1854 uběhlo to tříleté volební období obecních výborů. Nové volby však nebyly vypsané. Proto se ponechalo vše, jak bylo a to nařízením číslo 46/1854 až do vydání obecního zřízení. Volební období se protáhlo, až do šedesátých let. Několik let se pracovalo podle provizorního obecního zřízení. Teprve 5. března 1862 ho nahradil říšský obecný zákoník, jímž se vyměřovala základní pravidla pro jednotlivé země.⁸⁴

⁸¹ FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8, s.15.

⁸² SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002, s. 54.

⁸³ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, str. 298.

⁸⁴ SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002, 45-59 str.

V Čechách obecní zřízení a řád volební v obcích vstoupil v platnost až dne 16. dubna 1864 jako zákon číslo 7 zemského zákoníku. Zákon⁸⁵ ošetřoval v první části obecní rozhraní, slučování obcí i nemovitosti vyloučené z obecního svazku. Druhý oddíl se věnoval osobám v obci, do čehož patřil pobyt v obci, čestní měšťané nebo práva a povinnosti obyvatel obce. Platilo, podle českého obecního zřízení, že osoby mající domovské právo mají také občanství obce, ostatní lidé byli tzv. přespolní. Další část se zabývala obecním zastupitelstvem, starostou, radou města, jejich finančním ohodnocením a volbami. V další kapitole se dělila působnost obce na samostatnou a přenesenou, specifikovala se působnost obecních zastupitelů, zaměstnávání úřednictva, stanovování trestů, financování policie, a chudých. Také se tu řešila obecní rada. Pátá kapitola měla na starost obecní hospodaření. Zákon stanovoval i trvání správního roku nebo stanovování rozpočtu. Stručná šestá kapitola postihovala spojení obcí, předposlední kapitola sedmá se zabývala dohledu. Poslední se věnuje osadám. V paragrafech 107 až 114 jsou základní otázky organizace a působnosti osad, resp. jejich orgánů. Právní postavení osad pak bylo uspořádáno i dalšími zákony. Osada byla částí, dílem obce, jednalo se o stavebně a hospodářsky oddělený, samostatný celek, od ostatních částí obce přesně ohraničený. Osada měla od obce oddělený majetek, který v Čechách spravovaly zvláštní orgány

Obecní samospráva je i po vydání Prosinčové ústavy organizována v jednotlivých zemích Koruny české v souladu se zemskými obecními zřízeními z let 1863 a 1864 v téměř neměnné podobě, a to až do roku 1919, kdy byl 7. února 1919 přijat Revolučním národním shromážděním zákon č. 76/1919 Sb., který měnil a doplňoval rakouský zákon o obecním zřízení č. 18/1862 ř. z. a zemské obecní zákony č. 7/1864 a 4/1864.⁸⁶

Československá republika převzala původní zákony, které postupně začala přetvářet. Na běžném chodu obce se nic na první pohled nezměnilo. Zákon, který vyšel roku 1919, měnil řád volební v obcích republiky Československé, byl to zákon č. 75 sbírky zákonů a nařízení. Nové volební právo bylo rovné, všeobecné, tajné, přímé hlasování. Volit mohli muži i ženy, jenž patřili k občanům Československé republiky, překročili věk 21 let a v obci bydleli

⁸⁵ KLOUBEK, V. *Obecní zřízení všech zemí republiky československé a volební řád se všemi zákony k tomu se vztahujícími až do doby nejnovější*. Praha 1922.

⁸⁶ http://is.muni.cz/th/124155/pravf_b/BakalarF.txt [staženo 19. 4. 2010]

víc než tři měsíce.⁸⁷ Dalších změn se volební zákon dočkal ještě v roce 1922, kdy se mění zákonem č. 253 sbírky.⁸⁸

Později pak vyšla dne 7. února 1919, novela k obecnímu zřízení jako Zákon č. 76 sbírky zákonů a nařízení.⁸⁹ Během těchto let vycházely další zákony, které vztahovaly k obecní problematice například Zákon o stálých voličských seznamech č. 663/1919. Také se vytvářely zákony vztahující k obecnímu zřízení například k finanční novele číslo 329/1921 nebo zákon, kterým se mění obecní statek v kmenové jmění číslo 421/1919

4.2. Obecní úřad v Pardubičkách

„Co je obec? To byla otázka v roce 1846 Karla Havlíčka v Pražských novinách. Ve své úvaze zde sarkasticky charakterizoval venkovskou obec ze 40. let 19. století. Nepovažoval tuto obec za pravou, protože nebyla založena na užitku, tedy na promyšleném konání příslušníků obce za účelem vytváření užitku pro všechny občany, poskytnutí životní jistoty, prosazení pokroku a svobody.“⁹⁰

Pardubičky od roku 1869 až do roku 1930 byly zaznamenány jako obec v okrese Pardubice. Od roku 1869 se Pardubice člení na osady. Od roku 1921 do roku 1930 tomu bylo jinak, a na tyto části se Pardubice v tuto dobu nečlenily. Od roku 1950 se Pardubice členily na čtyři osady a to na Nové Jesenčany, Pardubice, Pardubičky a Studánku. Od roku 1961 se osady více rozrůstaly. V roce 1950 se staly Pardubičky osadou obce Pardubice v okrese Pardubice – město.⁹¹ Od roku 1961 to byla část obce Pardubice v okrese Pardubice součástí městské části Pardubice IV.⁹²

Obecní úřad je útvar či orgán obce. Slouží zároveň jako kancelář orgánů obecního úřadu jako obecní rady nebo obecního zastupitelstva a zároveň jako správní úřad. Obecní úřad pečuje o všestranný rozvoj svého území a potřeby svých občanů. Obecní úřad vykonával veškerou činnost pro obec případně pro stát. Hlavním posláním obecního úřadu je být

⁸⁷ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, str. 298.

⁸⁸ KLOUBEK, V. *Obecní zřízení všech zemí republiky československé a volební řád se všemi zákony k tomu se vztahujícími až do doby nejnovější*. Praha 1922. Od strany 234.

⁸⁹ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_l=76/1919&PC_8411_ps=10#10821

⁹⁰ HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy*, Praha, 2006, s. 172. ISBN: 80-7277-297-X.

⁹¹ RŮŽKOVÁ, J. - ŠKRABAL, J. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005* Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN: 80-250-1277-8 (Český statistický úřad: soubor: váz.) ISBN: 80-250-1310-3 (Český statistický úřad: 1. díl: váz.) ISBN: 80-250-1311-1 (Český statistický úřad: 2. díl: váz.)

⁹² Viz příloha 4 V současnosti Úřad městského obvodu Pardubice IV

vykonatelem zastupitelstva či rady obce. Pokud tedy zmíněné orgány přijmou nějaké usnesení je povinností úřadu ho uskutečnit.⁹³

Stavba obecního úřadu v Pardubičkách započala roku 1935, kdy se začali, kreslit mapy a plány tohoto obecního domu a také se tu objevují polohopisy z obce Pardubiček od roku 1936. Nákresy obecního domu v této lokalitě jsou uchovány z roku 1935 a jejich autorem je Karel Řepa.⁹⁴ Tyto nákresy jsou velmi podrobné, znázorňují, jak má vypadat celý obecní dům, jsou zde vykresleny všechny místnosti tohoto domu a z dnešního pohledu je jasné, že tyto nákresy byly uskutečněny. V pozdější době máme také doložení sadové úpravy u tohoto obecního úřadu. Tyto úpravy byly navrženy Aloisem Kopcem.

Z fondu obecního úřadu nacházíme plán Pardubiček. Přináší nám obraz rozvoje této lokality. Objevují se územní plány nemocnice, vodárny, vojenských objektů, vlaková zastávka nebo průmyslová čtvrť s názvem Telegrafia na jednom z těchto plánů této obce. Je tu znázorněno místo pro kostel a ulice v Pardubičkách. Tento plán má název Plán C.P.O. Pardubičky. Rok a autor tohoto plánu je neznámý.⁹⁵

Velkým pramenem tohoto fondu obecního úřadu je také polohopisný a regulační plán části katastrální obce Pardubiček.⁹⁶ Tento plán vypracoval Ing. Lev Veletovský v roce 1936. Tento regulační plán byl dokumentem územního plánování. Cílem územního plánování je řešit problémy jako dopravní problémy (nové trasy komunikací) nebo technické vybavení obce, rozvoj bydlení (nová stavební místa). V regulačním plánu je závazně stanoveno funkční využití jednotlivých pozemků a prostorové uspořádání zástavby a výsadby na jednotlivých pozemcích. Pro občany je tento plán důležitý, že vědí, kde a jaká výstavba připravuje. Pomáhá v konkrétních případech řešit problémy na území obce a regulují možnosti změn. Řeší a prosazuje žádoucí územní rozvoj a potřeby obce.⁹⁷ Za to polohopis plánu nám znázorňuje obraz zemského povrchu znázorňující vzájemnou polohu předmětů měření, je to soubor zobrazených bodů, čar a mapových značek na mapě.

Zachovaný materiál obecního úřadu v Pardubičkách je pouze část původní spisovny velmi roztrášeného charakteru z let 1843 až do roku 1944. Různé informace a zprávy o

⁹³ SCHELLE, K. Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002

⁹⁴ Viz. obrazová příloha číslo 5: SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Řepa Karel, Obecní dům*, 1935, inv. č. 172, karton číslo 16.

⁹⁵ Viz. obrazová příloha číslo 6, SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Mapy a plány, Plán C .P .O . Pardubičky*, karton číslo 16.

⁹⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Ing. Veletovský Lev – Polohopisný a regulační plán části Pardubiček*, 1936, inv. č. 183, karton číslo 16.

⁹⁷ ČERNOHORSKÝ, J. *Příručka člena zastupitelstva obce*, vydání I, Praha, 2002, ISBN 80-238-9120-0, 180 str.

obecním úřadu nalezneme také v obsáhlé pamětní knize Pardubiček. Posláním obecního úřadu byly rovněž zájmy obce, k čemuž nám dnes hodně slouží spisy, týkající se ohledně stavby silnic, zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, spisy školní, ze Státní stravovací akce, která nám dokládala i nezaměstnanost v této obci a další zajímavé spisy, které nám dokládají zprávy o obci Pardubičky.

5. Struktura obecního úřadu Pardubičky

5.1. Úvod

Záležitosti obce spravovaly orgány obecní samosprávy, kterými byly obecní výbor a představenstvo v čele se starostou. Širším orgánem byl obecní výbor volený na tříleté období. Obecní výbor volil ze svého středu obecní představenstvo jako užší orgán. To bylo složeno z obecního představeného (starosty) a alespoň ze dvou radních. Bylo také ustanoveno, že všechny schůze obecního výboru jsou veřejné.⁹⁸ Obecní výbor byl orgán, který se usnášel a dozíral, neměl však výkonnou moc. Měl moc nařizovací, rozhodovací, organizačně správní a poradní.

Ve fondu obecního úřadu v Pardubičkách jsou uloženy zajímavé volební spisy z let 1919-1938, které nám nejen také dokládají strukturu tohoto obecního úřadu, ale také dosvědčují, jak se dříve volilo a jak se tyto volební seznamy zapisovaly.⁹⁹

Ve volbách po roce 1863 měli hlasovací právo pouze státní občané mužského pohlaví, kteří nebyli ze zákona zbaveni hlasovacího práva, byli zletilí, svéprávní a řádně odváděli přímou daň ve stanovené výši. Ustanovení o placení přímé daně, jako podmínky k výkonu volebního práva, se nevztahovalo na příslušníky tzv. honorace.^{100 101}

Po vzniku samostatné republiky bylo nutné co nejdříve novelizovat volební řád v obcích a obecní zřízení. Již koncem ledna a začátkem února 1919 byly přijaty dvě osnovy, a zákonem č. 75/1919 Sb. byl vydán nový volební řád v obcích a zákonem č. 76/1919 Sb. novela k obecním zřízením. Nový volební řád zaručoval všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo při volbách do obcí všem osobám (mužům i ženám), které měli, v obci alespoň tři měsíce trvalé bydliště a dosáhly věku 21 let. Pasivní volební právo se přiznávalo od 26 let věku a kandidát musel v obci bydlet alespoň rok. Volební období bylo nyní čtyřleté.

⁹⁸ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, str. 298.

⁹⁹ SOKAPardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Volební spisy*, 1919-1938, karton číslo 6.

¹⁰⁰ Honorace-zahrnovala duchovní křesťanských vyznání v duchovní správě, rabíny židovských náboženských obcí, úředníky dvora, státu, země a veřejných fondů, důstojníky a vojenské zaměstnance s důstojnickým titulem i bez něho včetně těch, kteří byli na odpočinku a ponechávali si vojenský charakter, doktory, kteří dosáhli akademických titulů na některé zdejší univerzity a představené a vyšší učitele obecních škol a ředitele, profesory a učitele na středních školách a učilištích.

¹⁰¹ SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002.

Novela číslo 76/1919 rozeznávala tyto řádné orgány obcí: obecní zastupitelstvo, obecní radu, starostu (jeho náměstký) a komise. Obecní zastupitelstvo, které nahrazovalo, dřívější obecní výbor se skládalo z devíti až šedesáti členů podle počtu obyvatel obce. Ze svého středu volilo obecní radu, dřívější obecní představenstvo, která patřila k nejdůležitějšímu orgánu obce, na kterém spočívala rozhodující moc. Její zasedání byla neveřejná a konala se poměrně často. Obecní zastupitelstvo volilo rovněž starostu a jeho náměstka.

Také právem obce bylo zřizovat si poradní a přípravné sbory ve formě komisí. Obligatorní byla pouze finanční komise a komise letopisecká k vedení obecní pamětní knihy. Podle zákona č. 430/1919 sb. o obecních lidových knihovnách se obcím nařizovalo zakládat a udržovat veřejné obecní knihovny.¹⁰²

Obcím také bylo nařízeno vést pamětní knihy – a to zákonem č. 80/1920 Sb. a prováděcím vládním nařízením č. 169/1932 Sb. Zákonem č. 76/1919 Sb. bylo dosavadní obecní představenstvo přejmenováno na obecní radu a obecní výbor na obecní zastupitelstvo.

Působnost obecního úřadu byla zčásti samostatná, to znamená, že se staral o správu obecního jmění a obecních záležitostí, dohled na bezpečnost majetku, péče o zachování obecních cest, silnic a mostů, zdravotní, stavební i požární, péče o chudé dobročinné ústavy, účast na správě místní školy, urovnávání sporů mezi stranami v obci. Zčásti byla působnost obcí přenesená a ta se týkala záležitostí soudních, politických, vojenských, berních i důchodkových. Dohled nad obecním úřadem náležel jednak okresnímu zastupitelstvu a zemskému výboru.¹⁰³

Dalšími spisy nebo knihami, které dokládají strukturu zdejšího úřadu, jsou protokoly či zápisy z jednání obecního výboru, obecního zastupitelstva nebo obecní rady. Dalším přínosem pro tuto kapitolu byly zápisy osvětové a finanční komise. Činnost zdejšího obecního úřadu nám dokládají také různé knihy, z nichž je uchováno ve fondu mnoho z účetních knih, jako byly hlavní knihy, pokladní deníky, obecní rozpočty nebo příjmy obce, oběžníky a další.

¹⁰² CHARBURRSKÝ, M. *Veřejná správa měst a obcí*, Pardubice, 2002, ISBN 80-7194-457-2, s. 46.

¹⁰³ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

5.2. Volební záležitosti

Volební spisy obecního úřadu v Pardubičkách jsou doloženy od roku 1919 do roku 1938. Nejčastěji jsou tu v těchto spisech zaznamenány voličské seznamy.¹⁰⁴ V těchto listech jsou zapsáni všichni, kdo přišli k volbám. Ve voličském seznamu měli být zapsáni všichni státní občané Československé republiky, bez rozdílu pohlaví, kteří také v den vydání těchto voličských seznamů přesáhli jednadvacátého roku a měli v této obci alespoň tři měsíce bydliště. Také osoby, které nejsou podle paragrafu 3 zákona o stálých seznamech voličských ze dne 19. prosince roku 1919, čísla 663 Sbírky zákona a nařízení, výslovně vyloučení. V těchto seznamech by neměly být zapsány vojenské osoby v činné službě, které byly uvedeny v paragrafu 2 vládního nařízení, ze dne 28. května roku 1927, číslo 67 Sbírky zákona a nařízení a to i aktivní osoby četnictva. Všichni voličové, kteří zde byli zapsáni, byli též zmocněni k volbě obecního nebo osadního zastupitelstva a k volbě do poslanecké sněmovny. Voliči v těchto seznamech měli také možnost právo volit do senátu Národního shromáždění, ale jen ti voliči, kteří překročili dvacátého šestého roku svého věku. Do okresního zastupitelstva mohli volit osoby, které překročily dvacátý čtvrtý rok svého věku a mají bydliště v okrese alespoň jeden rok. Do zemského zastupitelstva mohly volit osoby se stejným věkem jako do okresního zastupitelstva a měly bydliště v zemi alespoň jeden rok.

Voličské seznamy sestavovala vždy zvláštní komise. Přípravné práce k tomu provedl obecní úřad. Komise se vytvářela buď ze starosty, nebo jeho zástupce starostou jmenovaného a přisedících. Ve voličských seznamech bylo uvedeno v tabulce jak jméno a přímení voliče, tak též základní informace o voliči, jeho pohlaví jestli je žena nebo muž, jeho zaměstnání či povolání. Povolání bylo různé, v této obci byl zaměstnán jak zámečník, dělník, zedník nebo obchodník a další. Následující kolonka obsahovala číslo popisné jeho bydliště, také jeho narození, rozepsáno na den, měsíc a rok. V dalším sloupci se zapisovalo, jestli má právo volit do senátu či do okresního zastupitelstva nebo do zemského zastupitelstva. Každý volič měl své běžné číslo a kolonku s poznámkami. Na konci voličského seznamu bylo vše stručně popsáno, kolik celkem přišlo voličů a kolik z nich bylo žen a kolik mužů. Pro ilustraci bylo ve voličském seznamu ze dne 12. června roku 1931 zapsáno 865 voličů, z nichž bylo 412 mužů a 453 žen. Volební právo do okresního zastupitelstva mělo 793 voličů, z nichž je 383 mužů a 410 žen. Volební právo do zemského zastupitelství bylo ve stejném počtu jako volby do

¹⁰⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Volební spisy*, 1919-1938, inv. č. 146, karton číslo 6.

okresního zastupitelstva. Voliči měli také právo volit do senátu, celkem těchto voličů bylo 787, v nichž bylo 382 mužů a 405 žen. Pod touto celkovou strukturou bylo doloženo razítko obecního úřadu v Pardubičkách a podpis starosty obce, kterým v tuto dobu byl Václav Černohorský.

Mimo těchto voličských seznamů, do kterých se zapisovaly osoby, které k volbám dorazily, byly zde také uloženy spisy či záznamy, které dokládaly osoby, které se těchto voleb nezúčastnily.¹⁰⁵ Seznam se skládal z osob, které se nezúčastnily volby jak do poslanecké sněmovny, do senátu nebo do zemského a okresního zastupitelstva. Byly tu zaznamenány pod číslem, jménem a příjmením, datem narození a důvodem, proč se tohoto volebního práva nezúčastnily. Tyto důvody byly různé, jednalo se například o zdravotní potíže jak o nemoc, stáří nebo šlo o pobyt v nemocnici. Další důvody, které se zde nacházely, byly ty, že osoba odcestovala, je na vojně, osoba volila v jiném místě než v Pardubičkách nebo se osoba odstěhovala neznámo kam. Mnoho příčin, proč osoba nepřišla k volbám, byl důvod úmrtí.

Obecní úřad v Pardubičkách vystavoval také vyhlášku, ve které bylo oznámeno občanům, že na základě paragrafu 8 zákona ze dne 19. prosince roku 1919, čísla 663Sbírky zákona a nařízení uvádí, že tyto voličské seznamy jsou k veřejnému nahlédnutí a to po dobu osmi dnů, které jsou pevně stanoveny a v následujících hodinách. Seznamy byly vyloženy v místnosti obecní úřadovny čísla popisného třináct. Proti těmto seznamům mohly být navrženy různé námitky a ty bylo možno také podat v této stejné lhůtě, kdy se vystavovaly seznamy k nahlédnutí.

V kartonu ve volebních spisech se nachází samozřejmě mnoho kandidátních listin. Například se tu objevovaly kandidátní listiny Republikánské strany československého venkova a Domoviny, Československé strany národně – socialistické, Československá národní demokracie a další. Kandidátní listiny podle zákona z roku 1919¹⁰⁶ musí obsahovat označení volební strany, seznam kandidátů, osoba, která volební skupinu zastupuje a k tomu přiloženo prohlášení, že kandidáti tuto kandidaturu přijímají.

Také se tu nachází dopisy kandidátům ohledně volebních listin, kdy jim je například psáno starostou obecního úřadu v Pardubičkách.¹⁰⁷ V dopise panu Janu Svatoňovi je sděleno, že tento kandidát je na dvou kandidátních listech, a to na Občanské straně nepolitické a Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu a Domoviny domkářů a

¹⁰⁵ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Volební spisy*, 1919-1938, inv. č. 146, karton číslo 6.

¹⁰⁶ Zákon č. 75/1919 Sb., ze dne 31. ledna 1919, kterým vydává se řád volení v obcích Československé republiky

¹⁰⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Volební spisy*, 1919-1938, inv. č. 146, karton číslo 6.

maloročníků. Prosili tedy o sdělení pana Svatoně, rolníka z Pardubiček čísla 18, jakou kandidaturu přijímá a pokud jde o něj nebo o jeho syna. Je tu uvedeno, pokud do 48 hodin neodpoví, musela by komise postupovat podle příslušných ustanovení volebního řádu. Tento dopis je ze dne 29. května roku 1938. Pod tímto textem psaným na stroji je doložen podpis starosty a razítko obecního úřadu. Na konci je uvedena ručně psaná odpověď se stejným datem. Tato odpověď je špatně rozluštitelná, ale podle mého usouzení byl pan Svatoň Josef mladší uveden za Republikánskou stranu.

V tomto kartonu se nacházejí i oběžníky a přílohy ve věcech k obecním volbám a k přípravám k hlasování. Tyto přílohy znamenaly pro úřad, jestli mají k hlasování vše potřebné a sepsány tu byly všechny instrukce. Předpisy platné pro hlasování byly také zahrnuty v připojené příloze. Rovněž tu bylo zaznamenáno, jakým způsobem budou doručeny výsledky. Po sepsání a zrevidování zápisu by měl obecní úřad oznámit výsledek volby okresnímu úřadu, a to buď telegraficky, nebo telefonicky. Také pak hned vypraví svého zvláštního posla, který jeden stejnopis zápisu a jeden hlasovací seznam doručí okresnímu úřadu v Pardubicích. Protože musely být výsledky velmi rychle ohlašovány ministerstvu vnitra musí tedy okresní úřad na tomto požadavku trvat. Za co nejrychlejší provedení zodpovídá také pan starosta obce. Obecní úřad upozorňoval v této příloze také na příručku s názvem Řád volení v obcích a zákony související, který sepsal JUDr. Jan Trojanec.¹⁰⁸

V oběžnících se objevovalo jako například z roku 1933 vyložení stálých voličských seznamů tak různé vyhlášky, také jak se mají vyplňovat voličské seznamy.

Další zajímavý spis, který se dotýkal také volebních věcí, a sice volby komise pro volbu obecního zastupitelstva ve zdejší obci obecního domu. Dle paragrafu 32 řádu volení v obcích dne 12. června roku 1938 ve zmíněném obvodu bylo jmenováno šest členů a šest náhradníků z různých stran. Náhradník nahrazuje jmenovaného člena pod stejným řádovým číslem. Jmenování o tomto jmenování byli starostou vyrozuměni výzvou a měli se dostavit v den volby. Volba obecního zastupitelstva se konala vždy v neděli od osmé hodiny ranní. Ve volební místnosti neměl být zapomenut také tento seznam členů a náhradníků. Mezi jmenované členy byl zařazen například pan Svatoň František, Kohoutek Karel, Svoboda Jan. Mezi náhradníky byl začleněn pan Mandys Antonín, Sýkora František a další. Zvoleni byli pak z jednotlivých volebních skupin za členy zastupitelstva kandidáti podle pořadí na kandidátní listině a podle počtu na tu kterou stranu připadající.¹⁰⁹

¹⁰⁸ JUDr. TROJANEC, J. *Řád volení v obcích a zákony*, Státní tiskárna v Praze III.

¹⁰⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Volební spisy*, 1919-1938, inv. č. 146, karton číslo 6.

5.3. Obecní výbor

V každé obci se zřizovaly závazné orgány. Jedním z nich byl obecní výbor volený na tříleté období, ale zůstávaly ve funkci až do doby dokud se nezřídilo nové obecní zastoupení. Počet členů obecního výboru záležel na lidnatosti v obci. V Čechách se to pohybovalo okolo osmi až třiceti šesti členů. Obecní výbor měl usnášející a dozírací moc a byl sekundárním orgánem, který vyřizoval velice důležité problémy a záležitosti. Měl moc nařizovací, rozhodovací, organizačně správní a poradní. Například do oblasti organizačně správní patřily záležitosti, týkající se voleb nebo ustanovení orgánů obce. Také v oblasti poradní podával na požádání okresnímu politickému úřadu posudky, nebo okresnímu politickému úřadu, popřípadě zemskému výboru, vysvětloval svá usnesení. Jejich schůze byla veřejná. Obecní zastupitelstvo nahradilo dříve nazývaný obecní výbor. Do pravomoci obecního výboru patřila správa obecního majetku, udělování domovského práva, čestného občanství.¹¹⁰

Z pamětní knihy obce Pardubiček se dozvídáme, že dnem 15. září roku 1864 bylo zvoleno osm obecních výborů a z nich Jan Beránek se stal představeným.¹¹¹

Podívejme se, blíže na protokoly o zasedání obecního výboru jsou z let 1884 až do roku 1908.¹¹² Tato kniha je už velmi časem poškozená a nedá se v ní listovat. Stručné výpisy z protokolů obecních od roku 1884 známe také z pamětní knihy obce Pardubiček. Kupříkladu v roce 1885 hrabě Larisch začal stavbu zámku a v roce 1886 tuto stavbu dokončil. Také v roce 1890 postihly v Pardubičkách požáry. Přesně 4. února tohoto roku vyhořel v jedenáct hodin v noci František Svatoň a později 12. března v osm hodin večer Václav Semonský. Oba požáry byly zločinně založeny cizí rukou.

Pokračovali pak s protokoly o schůzích obecního zastupitelstva tedy od roku 1908 do roku 1932¹¹³ a pak od roku 1932 až do roku 1942.¹¹⁴ Po roce 1909 se píše do protokolu místo zápisu obecního výboru zápisy obecního zastupitelstva. Na každé schůzi bylo psáno, kolik se

¹¹⁰ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5

¹¹¹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

¹¹² SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly zasedání obecního výboru*, 1884 - 1908, inv. č. 1, kniha číslo 1.

¹¹³ SOKAa Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, 1908 - 1932, inv. č. 1B, kniha číslo 1b.

¹¹⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, 1932 - 1945, inv. č. 1C, kniha číslo 1c.

účastnilo členů. Po přečtení minulé schůze následoval zápis programu pro tuto schůzi. Také se tu vyskytovaly volné návrhy. Nakonec všichni zúčastnění byli podepsáni na konci protokolu. Byl podepsán jak starosta, tak obecní zastupitelstvo a u těchto protokolů byl podepsán i zapisovatel. Na schůzích se projednávala například správa revize účtů. Za revizory pro rok 1918 byli zvoleni v obci Alois Cinkán a Karel Zavoral, oba jmenování volbu přijali. Byl také zvolen obecní účetní Václav Kolman. Schůze obecního zastupitelstva ze dne 25. července roku 1919 s účastí čtrnácti členů bylo v programu zvolení finanční komise za členy Josef Vilik, František Kamenický a Ladislav Černožský. Za zdravotní a stavební komisi to byli zvoleni členové Jan Havel, František Matěna a František Kamenický. Za policejní a požární komisi to byli Josef Vilik, Čeněk Karel, Václav Navrátil. Hospodářská a zásobovací komise měla členy Václava Vokřála, Václava Kolmana, Marii Stejskalovou a za lesní a odbor pro sady a hřbitovy to byli členové Josef Svatoň, Alois Cinkán a Antonín Gašník. Ve školní komisi byli zvoleni Ladislav Černožský, František Matěna, Josef Svatoň a za náhradníky Jan Havel a František Kamenický. Školním dozorcem se stal Josef Svatoň.¹¹⁵

Pozdější protokoly o schůzích obecního zastupitelstva už nebyly tak stručné. Tyto zápisy byly velmi rozsáhlé. Na začátku bylo sepsáno, kdy se tato schůze konala, sepsání přítomných a důvod proč starosta tuto schůzi svolal. Řešil, se tu třeba protest, který byl podán proti usnesení obecního zastupitelstva o výměně pozemku u Vinice za pozemek na bahýnkách. Také se tu objevovala presenční listina. Schůze z roku 1933 probírala usnesení, kterým byl ustanoven pan Jan Semonský obecním kronikářem, se zrušuje a novým obecním kronikářem a vedoucím pamětní knihy se ustanovuje pan řídící učitel Bok.¹¹⁶ Na protokolu z roku 1938 jsou vlepeny ústřížky psané na stroji ohledně stavby obecního domu. V těchto útržkách bylo sepsáno třeba, že někteří členové obecního zastupitelstva pan Havel a pan Mandys, jimž byl od okresního úřadu udělen dispens, prominutí, pro účast na řemeslných pracích, které tu byly zadány živnostníkům, které tu byly také uveřejněny. Byli vyzváni, aby se z důvodu podjatosti vzdělili ze schůze po dobu jednání o věcech jejich zájmů, které se jich týkaly. Z různých sdělení v protokolech se tu psalo, třeba ze dne 24. července byl také svolán

¹¹⁵ SOKAa Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, 1908 – 1932, inv. č. 1B, kniha číslo 1b.

¹¹⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, 1932 – 1945, inv. č. 1C, kniha číslo 1c.

župní sjezd sboru dobrovolných hasičů. Bylo tu i usnesení, kdy měli být ujednání dva dělníci, kteří dají ulice do pořádku.¹¹⁷

Ze spisů víme, že byly doloženy některé resignace ohledně obecního zastupitelstva. Mnoho lidí bylo zvoleno, ale nastalo i odstoupení konkrétních osob z výkonu funkce.

Třeba Josef Žaček resignoval ze členství obecního zastupitelstva a tak též z obecní rady. Tato resignace byla jednohlasně schválena a přijata. Z toho vyplynula volba jednoho člena do obecní rady. Za člena obecní rady jmenovaly sdružení strany pana Antonína Mandyse.¹¹⁸

Jeden ze členů obecního zastupitelstva se vzdával členství obecního zastupitelstva ve zdejší obci. V tomto spise tento člen podotýkal, že se nedopustil žádného protizákonného činu ani není ve vyrovnávacím řízení. Nemohl tuto funkci vykonávat z důvodu svému povolání, mimo nějž se musel zdržovat mimo dosah domova. Tento spis obecnímu zastupitelstvu byl doložen v roce 1925.

5.4. Obecní představenstvo

5.4.1. Starosta

Obecní výbor volil ze svého středu obecní představenstvo, které se skládalo ze starosty a alespoň dvou radních. Představenstvo netvořilo kolegium, radní byli pouze pomocným a zastupujícím orgánem starosty. Představenstvo jako užší orgán reprezentovalo obec navenek.

Starosta byl nejvyšší představitel obecní samosprávy. Vykonával obecní správu a zastupuje obec navenek. Starostu volí vždy zastupitelstvo obce. Starosta měl vyhrazené funkce, k nimž patřilo také svolávání schůzí obecní rady a obecního zastupitelstva.¹¹⁹

„Výzkum, který vypovídá o obecní samosprávě ve sledovaném období, je také založen na všímání místních elit. Tento výzkum je možné rozdělit do třech kategorií a to na historicko-správní studie, poté na sociologické výzkumy a za třetí na biografie konkrétních osob. Jsou náročné na čas, je těžké se ve velkém množství zorientovat a vytřídit jedinečné informace. Na

¹¹⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, 1932 – 1945, inv. č. 1C, kniha číslo 1c.

¹¹⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly o zasedání obecní rady*, 1924-33 inv. č. 2, kniha číslo 2.

¹¹⁹ SCHELLE, K. Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002.

druhou stranu hlavně třetí jmenovaný okruh bývá nedostatkem informací, kdy badatel nemůže o konkrétní osobě, například o starostovi, nelze nic vyhledat a tudíž ani napsat.“¹²⁰

Jména prvních představitelů této obce známe jen tedy z podpisů na jednotlivých písemnostech a z pamětní knihy této obce a různých dalších knih z fondu obecního úřadu Pardubičky. Některé jména z podpisů jsou velmi nerozlučitelné. Kronikář se v jedné z částí pamětní knihy, věnoval stručné struktuře obecního úřadu, popsal konkrétně jména starostů a od kdy úřadovali a ve kterém roce buď resignovali, nebo je nahradil nový starosta.¹²¹

Víme z obecní pamětní knihy¹²², že starostou obecního úřadu v Pardubičkách se v letech 1887 - 1893 stal Josef Svatoň. Po něm převzal tuto funkci starosty Václav Semonský, který byl v této funkci od roku 1893. V roce 1895 tohoto starostu vystřídal Jan Beránek, ten úřadoval do roku 1896. V letech 1897 – 1905 byl v této funkci Josef Svatoň. Nakonec ho pak vystřídal v roce 1905 Josef Procházka, který se pak vzdal své funkce dne 20. ledna roku 1907. Po něm byl zvolen 7. února roku 1907 Václav Svatoň. Po jeho rezignaci dne 12. září roku 1913 byl zvolen ještě téhož měsíce Josef Capoušek, který úřadoval až do roku 1923. V roce 1923 byl zvolen starostou této obce řídící učitel Josef Pulpán, a když dne 5. března roku 1925 rezignoval, za něho byl zvolen a novým starostou se stal dne 27. března ve stejném roce Václav Černohorský, který byl úředníkem dráhy.

Z různých spisů jako jsou například domovské listy¹²³ a nejen z nich víme, že starosta Václav Černohorský úřadoval i v letech 1930 a asi nebyla zaznamenána žádná změna v této funkci až do roku 1938.

¹²⁰ MACKOVÁ, M. *Obecní samospráva v kontextu českého regionálního bádání*, Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948, Brno, 2006, s. 108-113, ISBN 80-7325-091-8.

¹²¹ Tabulka číslo 4 *Starostové obecního úřadu Pardubičky v letech 1887-1925*.

¹²² SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

¹²³ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Domovská příslušnost, Seznam domovských příslušníků*, 1865-1942, inv. č. 136, 186, karton 1, karton 17.

Tabulka číslo 4
Starostové obecního úřadu Pardubičky v letech 1887 – 1925¹²⁴

Jméno starosty	Ve funkci od	Ve funkci do
Josef Svatoň	1887	1893
Václav Semonský	1893	1895
Jan Beránek	1895	1896
Josef Svatoň	1897	1905
Josef Procházka	1905	1907
Václav Svatoň	1907	1913
Josef Capoušek	1913	1923
Josef Pulpán	1923	1925
Václav Černohorský	1925	? 1938

5.4.2. Obecní rada

Obecní představenstvo se tvořilo nejen z obecního starosty, ale také ze dvou obecních radní. Netvořilo, ale kolegium, radní byli pouze pomocným a zástupným orgánem obecního představeného (starosty). Počet radní nesměl klesnout pod dva.¹²⁵

¹²⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky, 1930-1951*, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

¹²⁵ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

Na domovských listech byli zaznamenáni radní jako obecní starší. V roce 1920 na jednom z domovských listů byl zaznamenán jako druhý radní Jan Havel, tehdy byl starosta Josef Capoušek. Dalšími obecními radními či obecními staršími byli Josef Procházka z roku 1890 nebo Josef Svatoň z roku 1913.

Protokoly o schůzích obecní rady jsou uchovány z let 1924 a pokračovaly až do roku 1933.¹²⁶ Pak jsou tyto protokoly ještě od roku 1940 až 1943.¹²⁷ Rada obce se scházela na pravidelných schůzkách, ze kterých jsou uchovány protokoly obecní rady. Tyto protokoly či zápisy o schůzích obecní rady jsou velmi stručně a útržkovitě psané, dalo by se říct, že to je jen takzvaná osnova co se projednávalo na schůzích. Rada obce připravovala návrhy pro jednání zastupitelstva a zabezpečoval plnění jeho usnesení. Byly to zápisy provedených úkonů či záznamy z jednání obecní rady. Vždy se na schůzích nejprve četl poslední předešlý protokol a poté se schválil. Pak se řeší různé schválení, žádosti, zřízení a další. Dalším tématem byly volné návrhy. Na schůzích obecní rady se konzultovaly různé návrhy, jeden z nich byl ze dne 12. dubna roku 1924, kdy úřadoval tohoto roku starosta Pulpán Josef. V tomto návrhu se řešila chudinská podpora jednoho občana, příslušníkem v okrese Nové město na Moravě. Poněvadž, ale úřad v tomto okrese nereagoval a neodpověděl na přípis ze dne 5. března minulého roku, proto tedy byla udělena tomuto občanovi, (vzhledem k jeho stáří), stálá chudinská podpora. Tento návrh byl usnesen po informaci pana starosty u politické správy. Tomuto občanovi tedy byla udělena v prostředku chudinského jmění podpora na padesát korun. Toto jmění bude pak nakonec vymáháno na jeho domovské obci. V dalším protokolu téhož roku byl projednáván nedělní klid v živnostech obchodních a kancelářích. Projednávalo se tato zpráva ohledně toho, že v obci bylo zemědělské dělnictvo, a proto bylo doporučeno, aby v této obci byly obchody v nedělní dopoledne otevřeny, aby si toto zemědělské dělnictvo mohlo obstarat své nákupy. Některé žádosti například na podpory či udělení domovské příslušnosti byly doporučeny obecnímu zastupitelstvu k příznivému vyřízení. Následující zápisy obsahují další důležité informace, o dění v této obci.¹²⁸

Ze schůze z roku 1929 se dozvídáme, kdy mělo být jednání ohledně zřízení zastávky či stanice Pardubice – Pardubičky.¹²⁹ Dříve se tento železniční přejezd u Pardubiček nacházel

¹²⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly o zasedání obecní rady*, 1924-33 inv. č. 2, kniha číslo 2

¹²⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly o zasedání obecní rady*, 1924-33 inv. č. 3, kniha číslo 3

¹²⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly o zasedání obecní rady*, 1924-33 inv. č. 2, kniha číslo 2

¹²⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly o zasedání obecní rady*, 1924-33 inv. č. 2, kniha číslo 2

naproti továrně Telegrafie. Závory měly podobu žebříku a před příjezdem vlaku se točením klikou stahovaly dolů. Nedaleko stála dřevěná čekárna s širokou dřevěnou lavicí. Stál tu také strážní domek, v jehož okénku se prodávaly jízdenky. V této době se také jako dnes stávaly úrazy ohledně lidí, kteří nerespektovali stažené závory a přebíhali přes koleje. Této schůze se měl zúčastnit pan Zavoral a pan Kolovratník. Také se tu objevují žádosti občanů například o rozšíření veřejného elektrického osvětlení. V roce 1931 projednávali ustanovení rozpočtu na rok 1932 na stavbu silnice v plném rozsahu. Jelikož mimořádný rozpočet na rok 1931 na stavbu silnice byl sestaven podle neúspěšných informací ústředních úřadů a bylo tedy potřeba nepřekládat ho okresnímu úřadu a bylo usneseno sestavit mimořádný rozpočet na rok 1932 na stavbu silnice v plné délce podle projektu a podrobit ho novému projednání obecnímu zastupitelstvu. Na schůzi konané v roce 1931 za přítomnosti podepsaných, což byli Kolovratník Karel, Svatoň František, Kovář František a za starostu Černohorský Václav, vzhledem ke značné nezaměstnanosti neměli žádné námitky ke zřízení hostince. Prodiskutovali další různé podpory jako třeba podpory nezaměstnaným, kterým bylo vyplaceno dvě stě korun českých jako doplněk podpor státních. Probírali také na žádosti občanů opravy obecních cest. Bylo usneseno opravit vedoucí cestu od pana Capouška z pomníku Kinckého jelikož i ostatní cesty byly opraveny. Způsob opravení cest měl určit pan Zavoral. Schůze obecní rady roku 1933 projednávala stanovení úředních hodin starosty, obecního pokladníka a také obecní sociální komise. Mnoho žádostí se také týkalo povolení stavby rodinného domku. Stavební komise pak prostudovala vybírání obecních stavebních poplatků. Do schůze obecní rady byl pozván i obecní kronikář a byl vyzván sepsat pamětní knihu podle návrhu.¹³⁰

Každý občan, který byl řádně zvolen do orgánů obecního úřadu, měl povinnost volbu přijmout. Možnost odmítnutí byly přípustné pouze v taxativně stanovených případech. Ve volebních spisech se nacházejí spisy dosvědčující resignaci členů obecní rady. Kupříkladu Jan Havel resignuje na úřad člena obecní rady. Jako důvod tu uvádí, že je doma dost zaměstnán a poněvadž už je starší, tak nestačí k řádnému zastávání jeho přidělených úkolů a funkce. Proto tedy žádal v tomto spisu slavnou obecní radu, aby v nejbližší schůzi ho mohla zbavit této funkce. Dalším takovým spisem, který se také týkal resignace člena obecní rady, byl od pana Václava Kolmana, který odůvodnil zbavení této funkce jeho oční chorobou a revmatismem nohou. Při první funkci prosil o odejmutí této funkce. Tento spis je doložen z roku 1923.¹³¹

¹³⁰ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly zasedání obecní rady*, 1924 – 1933, inv. č. 2, karton číslo 2.

¹³¹ SOKA Pardubice, *Volební spisy*, 1919-1938, inv. č. 146, karton číslo 6.

5.5. Osvětová komise

Nárok obce bylo také zřizování si poradní a přípravné sbory v podobě takzvaných komisí. Povinnou komisí byla také komise finanční, letopisecká či k vedení obecní pamětní knihy. Z evidence Pardubiček víme, že tato obec měla komisí několik. Evidence nám dokládá hlavně komisi osvětovou a finanční. Z protokolů osvětové komise se dozvídáme, že tato obec měla ještě knihovní komisi. Protokoly osvětové komise jsou uchovány z let 1920 a pokračovaly až do roku 1929.¹³² Tyto protokoly byly sepsány ve formě o schůzích místní osvětové komise v Pardubičkách. Vždy v protokolech byli sepsáni všichni přítomní občané a jednatel. Tato komise měla na starost pořádat různé vzdělávací večírky, přednášky, akce. V roce 1920 zahájila tato komise schůzi a oznámila, že musí být podle zákona¹³³ zřízena obecní knihovna. Prosili místní občany, aby darovali jednu i dvě knihy, pro užitek zřízení knihovny. Pro tuto činnost byl zvolen pan Kamenický a Homoláč, kteří tyto místní občany navštíví. Také měli na starost vyzývat obecní zastupitelstvo o různém usnesení. Mělo vyzvat obecní zastupitelstvo ohledně zvolení členů knihovní komise a navržen pokladník a knihovník. V těchto protokolech byly sepsány všechny různé zprávy ohledně nově zřízené obecní knihovny, ale také další různé důležité informace. Schůze, ze dne 7. října 1921, ve které bylo sepsána zpráva, kdy pro obecní knihovnu byly zakoupeny tři Jiráskovy spisy. Také se tu v tomto roce projednávala zpráva o tom, že si jednatel osvětové komise stěžuje, že někteří členové této komise do schůzí nepřicházejí, tudíž není možnost, se na různých usneseních dohodnout. Diskutovalo se například o uspořádání večírku na oslavu stých narozenin Karla Havlíčka Borovského. Bohužel ale k usnesení nedošlo, protože většina členů komise i s předsedou chyběla. Nakonec v další sepsané schůzi tedy až v roce 1922 jednatel oznamuje, že oslava Karla Havlíčka Borovského se vydařila, ale bohužel tato návštěva nebyla velmi početná, bylo sečteno asi třicet šest účastníků. Programem této oslavy bylo, že promluvil jednatel Vojtěch Hora k návštěvníkům a občané Černoorský, Kaňka a paní Vašatá recitovali z jeho spisů. V roce 1927 byl změněn jednatel, stal se jím Honzák Karel. Ve stejném roce byl změněn i název protokol na jednoduše řečeno zápis. Místní osvětová komise

¹³² SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly osvětové komise*, 1920-1929, inv. č. 4, kniha číslo 4.

¹³³ Podle zákona č. 430/1919 sb. o obecních lidových knihovnách se obcím nařizovalo zakládat a udržovat veřejné obecní knihovny

pořádala též různé přednášky například téma sociální a zdravotní péče o mládež. Ze zápisu z roku 1927 víme, že předsedou této komise byl řídící učitel Vaněk.¹³⁴

5.6. Finanční komise

Každá obec si musela zřídit finanční komisi. Počet členů v této komisi nesměl mít více členů než polovinu všech členů zastupitelstva. Také komise mohla být složena z poloviny z nečlenů zastupitelstva a mohli se tu objevovat odborníci. Komisi volilo zastupitelstvo a dohlédací úřad, který v tomto ohledu měl na starost zásady zastoupení volebních stran. Dbala na kontrolu veškerého obecního hospodaření, a mohla podat odvolání proti různým usnesením obecního zastupitelstva. Finanční komisi pak museli být také předloženy obecní rozpočty.¹³⁵

Finanční komise se starala o oblast hospodaření obce. Zápisy protokolů finanční komise jsou uchovány z let 1924 až 1926.¹³⁶ Později pak ještě z let 1939 až 1943.¹³⁷ Každý zápis finanční komise byl rozdělen na úvodní část, kde bylo sepsáno, kdy tato schůze byla uskutečněna a kdo se této schůze zúčastnil. Po úvodní části se tu nachází pořad, ve smyslu stručné osnovy jakým způsobem vypadala jednotlivá schůze. Poté se tu nachází usnesení a zakončeno je to vždy podpisy představitelů. Na první schůzi finanční komise, která byla dne 11. února roku 1924, se zúčastnil z občanů pan Cinkán, Malík, Černoهورský, Müller, Vojáček a Semonský. V prvním programu schůze bylo nastaveno, kdo bude zvolen za předsedu, místopředsedu a zapisovatele. Poté byl prozkoumán předložený obecní rozpočet pro rok 1924. Ten byl nakonec finanční komisí schválen. V této schůzi byly zaznamenány i ve stručné osnově volné návrhy. V těchto návrhách bylo například usneseno, aby byla zakoupena kniha obecního inventáře. Z této schůze byli navrženi a po uvážení zvoleni na funkci předsedy Cinkán Alois, místopředsedy Malík Josef a zapisovatelem se stal Vojáček Václav. Z každého zápisu se dozvídáme, kdy tato schůze byla skončena. Dalším programem těchto schůzí bylo kupříkladu čtení zápisu poslední schůze, schválení prodeje pozemku na stavbu domku, schválení výdajů na zřízení elektrického osvětlení v obci, prodej části obecní cesty a různé další věci ohledně hospodaření této obce. Finanční komise hlavně prozkoumala a evidovala

¹³⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly osvětové komise*, 1920-1929, inv. č. 4, kniha číslo 4.

¹³⁵ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

¹³⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly finanční komise*, 1924-1926, inv. č. 5, kniha číslo 5.

¹³⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly finanční komise*, 1939-1943, inv. č. 6, kniha číslo 6.

vyúčtování obecní a pokladnu chudých za každý rok. Buď tyto rozpočty finanční komise prozkoumala a schválila, nebo schválila navrhovanou úhradu. Při přezkoumání obecních účtů také nastala výstraha, kdy finanční komise zjistila dva účty, které byly podané do obce nekolokované. Bylo tedy připomenuto o vyrovnání a také aby se kolokované účty dodržovaly. Ze schůze konané dne 27. listopadu roku 1925 o půl osmé večerní hodiny v místnosti obecní úřadovny víme, že byl jmenován nový příslušník. Jmenování nového člena politickou správou finanční komise se stal pan Josef Jakupec za přesídleného pana Josefa Malíka, tedy na funkci místopředsedy.¹³⁸

Ve fondu můžeme také nalézt spis, který dokládá 12. prosince roku 1923 členy finanční komise. Ve spisu se píše, že okresní správní komise ustanovuje podle předpisu odstavce 2 paragrafu 9 finanční novely k obecnímu zřízení ze dne 12. VIII roku 1921, č. 329 Sbírkou zákona a nařízení za finanční komisi pro tamní obec tři členy, a sice soukromníka Ladislava Černoohorského, soukromého úředníka Hugo Müllera a kapitána ve výslužbě Josefa Malíka.¹³⁹

¹³⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Protokoly finanční komise*, 1924-1926, inv. č. 5, kniha číslo 5.

¹³⁹ SOKA Pardubice, *Volební spisy*, 1919-1938, inv. č. 146, karton číslo 6.

6. Činnost obecního úřadu

6.1. Úvod

Samostatná působnost obce byla definována jako působnost v každé obci, za předpokladu, že byly zachovány zákony, tehdy mohla obec volně ustanovovat, nařizovat a opatření činit ve všem čemu se to v obci dotýká a může být v mezích její vlastními silami provedeno a opatřeno.¹⁴⁰ Do samostatné působnosti obce patřili náležitosti jako správa obecního majetku, péče a bezpečnost osob a majetku, starost o obecní silnice a mosty, zdravotní péče, péče o chudé a dobročinné ústavy, dopravní policie a pořádek na trhu, stavební dohled, správa škol obecních, a další věci.

Charakteristika přenesené působnosti byla ta, že obce byly povinny vykonávat záležitosti, které na ně byly přeneseny zákonem, nikoli samotným ministerským nařízením. Obcím tedy byla takto stanovena veřejná povinnost státem.¹⁴¹ Do přenesené působnosti obce byly začleněny například záležitosti soudní, politické, zemědělské, živnostenské, vojenské, účast při přípravě a provádění voleb, záležitosti daňové a hospodaření obcí.

Činnost obecní samosprávy nebyla podporována z rozpočtu státu. Hospodářské podstaty obce tvořilo takzvané kmenové jmění jako pozemky, domy, veřejné fondy, výsady, mýta, honitby a další, které bylo nedotknutelné a jeho eventuální rozčlenění mezi občany se mohlo provádět jen na základě sněmovního usnesení. Mezi příjmy obce patřily příjmy z pronájmů pozemků, daně z potravin neboze služeb pro potřeby obce. Dále to byly daně přímé, do kterých patřila daň gruntovní, domovní, živnostenská, činžovní a daň z příjmů.

6.2. Činnost obecního úřadu Pardubičky

Zdejší obecní úřad v Pardubičkách měl na starost různé činnosti. Měl na starost také zapisování všech přehledů a záznamů do knih. Z inventáře se dozvídáme, že to byly knihy hlavně evidenční a správní a knihy účetní. Do evidenčních a správních knih byly zařazeny hlavně zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, protokoly zasedání obecního výboru a obecní rady a také protokoly osvětové a finanční komise, oběžníky a další důležité zápisy, které se

¹⁴⁰ HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v Českých zemích: Od počátků státu po současnost*. 2. aktualizované vydání. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, str. 352.

¹⁴¹ SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002, s. 54

zapisovaly do různých knih. Do knihy účetní především patřily hlavní knihy, knihy příjmů a výdajů později pak pokladní deníky. Do těchto deníků se zapisovaly všechny možné účty. Na konci je vždy přezkoumala finanční komise. Nejvíce tu byly zaznamenány obecní rozpočty a závěrky. Též se tu objevovaly od roku 1866 knihy chudinství. Úřad se také staral o kartotéku domovských příslušníků.¹⁴² Ze spisů se dozvídáme rovněž o věcech, kdy úřad pomáhal lidem v této lokalitě, jak s nezaměstnaností, tak i se starobní podporou.¹⁴³ Je tu mnoho spisů obecního úřadu, kdy tento úřad jednal a staral se v činnostech, jako byly úpravy této lokality, prodej obecních pozemků, zemědělské, školní, vojenské či zdravotní a různé další záznamy z tohoto úřadu.

Také je tu uloženo velké množství korespondence adresované tomuto úřadu v Pardubičkách. Korespondence je uchována od roku 1885 až do roku 1942. Jedním z těchto dopisů byl adresován obecnímu úřadu Pardubičky, starostovi obce panu Václavu Černohorskému. Psaný komerční radou Aloisem Erhartem z Kolína, který v dopise oznamoval, že by se rád seznámil s váženými členy obecního zastupitelstva a pozvání na návštěvu zámečku. Na druhé straně dopisu je stručná osnova odpovědi komerčnímu radovi, starosta souhlasí s pozváním a navrhuje datum příjezdu.¹⁴⁴

V této obci bylo rovněž založeno mnoho zařízení a organizací, jako jsou obecní kluby, spolky a sbory. Vznikaly zejména z příkazu okresního výboru, načež obecní zastupitelstvo jednalo o tomto doplnění. Ustanovení hasičského sboru začalo dne 9. března roku 1913, kdy starosta obce Václav Svatoň svolal schůzi obecního zastupitelstva, které se rozhodlo zakoupit čtyřkolovou stříkačku s příslušenstvím a pracovní obleky a výzbroj pro dvanáct mužů. V tomto stejném roce, kdy bylo usnesení tohoto sboru roku 1913, umřel jednatel obecního hasičského sboru František Schejbal. Tento sbor pomáhal i za I. světové války, spolupracoval s Červeným křížem při dopravě raněných v Pardubicích. Tento hasičský sbor se zúčastnil hašení několika požárů a dokonce také obdržel uznání za veřejné cvičení v Pardubičkách. Od roku 1916 do roku 1926 je k tomuto sboru ustanoven dramatický odbor, který dokázal předvést řadu divadelních představení. Po válce si také obec uvědomovala velké nedostatky a byla potřeba i sociální péče. Občané se seskupovali v pomocná družstva, roku 1919 byl založen spolek s názvem Svépomoc. Z pamětní obecní knihy se dozvídáme, jaká byla situace

¹⁴² SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), *Inventář obecního úřadu Pardubičky*.

¹⁴³ SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), *Starobní podpora, 1928-1942*, inv. č. 142, karton číslo 3.

¹⁴⁴ SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951), *Korespondence, 1885-1930*, inv. č. 153, karton číslo 10.

za války, kolik mužů z povinnosti muselo odejít a nechat tady opuštěnou rodinu a jak těmto lidem tato obec v těchto situacích pomáhala. Rovněž tu v obci působila skupina kovodělníků a dělnicko tělovýchovná jednota. Obec měla na starost také vlastní obecní knihovnu. V roce 1934 měla tato knihovna padesát devět členů. Vedle obecní knihovny fungovala rovněž knihovna dělnicko tělovýchovné jednoty, která měla v tom samém roce okolo padesáti čtenářů. Těž skupina kovodělníků v Pardubičkách měla svou vlastní knihovnu s třiceti devíti čtenáři.¹⁴⁵

Ze spisů se dozvídáme, že v této obci byla také zrealizována stavba silnice Pardubičky – Familie. Tato stavba se začala projednávat od roku 1921 a v roce 1932 byla zkolaudována.¹⁴⁶ Tato nově postavená silnice tvořila komunikační spojku obce Pardubičky na okresní silnici Pardubice – Chrudim a předměstím Familií města Pardubic na státní silnici Pardubice – Dašice. Na zadání stavby byla vypsána podle usnesení obecního zastupitelstva v Pardubičkách veřejná soutěž, uveřejněná v úředním listě, také v silničním obzoru, ve zprávách veřejné služby technické a v různých místních časopisech. Této soutěže se zúčastnilo dvacet tři podnikatelských firem. Stavba silnice byla zadána ve schůzi obecního zastupitelstva za nejvýhodnějších nabídek firmě Jana Brodce, stavitele v Bohdanči. Zadání bylo také schváleno zemským úřadem a Ministerstvo veřejných věcí vzalo tuto zprávu o zadání stavby na vědomí. Za obec Pardubičky v této události byl přítomen starosta Václav Černohorský a obecní radní Alois Cinkán a František Kovář.

Ze spisového materiálu, víme, že činnost obecního úřadu, nebyla závislé jen na zapisování protokolů ze schůzí či zasedání různých orgánů tohoto úřadu. Z knih evidenčních a správních měli na starost nejen evidenční knihy zeměbrany, různé inventáře například pozemků, ubytování vojska, ale také oběžníky, které jsou účinné k seznámení pracovníků organizace s různými novinkami či připravovanými akcemi nebo změnami. Příkladem věci, které se objevovaly v oběžníku, byly kupříkladu nouzová výpomoc pro nezaměstnané, týkalo se to ohledně nezaměstnanosti v obci. Z knih účetních¹⁴⁷ měl úřad na starost zapisování do hlavní knihy. Hlavní kniha je jako jedna z účetních knih součástí účetních záznamů. Je soubor všech syntetických účtů. Je základní knihou účetnictví, zachycuje účetní doklady a je

¹⁴⁵ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

¹⁴⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Silnice Pardubice-Familie*, 1921-1942, inv. č. 144, karton číslo 4.

¹⁴⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Účetní knihy*, 1850 - 1939, inv. č. 25-135, karton číslo 25, 36, desky 2.

uspořádaná dle věcného hlediska oproti deníkům, které jsou uspořádány chronologicky.¹⁴⁸ Úřad se také stará o knihy příjmů a vydání, zapisují do hlavních knih chudinství a také si zřizovaly pokladní deníky. Pokladní deník je samostatnou účetní knihou a slouží k evidenci příjmů a výdajů peněžní hotovosti v pokladně. Vedení pokladní deníky slouží k přínosu pro zajištění průkaznosti a kontroly stavu pokladní hotovosti při provozování jakékoliv ekonomické činnosti. Pokladní deníky byly svázané v takzvaných sešitech. Na první úvodní straně je psáno, pro jakou obec je tento deník určen, a na jaký rok je dán a nakonec kolik je celkem stran. Další strana je rozčleněna na předměty pokladního deníku na výdaje a příjmy s tím určené. Obsahuje chronologické zápisy o všech vydáních a příjmech hotových peněz. Předměty z pokladního deníku z roku 1925 mohly být různé například za opravu cesty, pojistné, kancelářské potřeby, poštovné a další různé příjmy či výdaje této obce. Na konci se sečetli zvláště příjmy a výdaje, a po té dohromady obě položky. Také finanční komise zrevidovala všechny tyto účty a často je shledala v nejlepším pořádku. Součástí kontroly byly sepsány podpisy všech účastněných.¹⁴⁹ Ve finančních materiálech, se nacházejí hlavně spisy o rozpočtech obecního úřadu Pardubičky. V těchto rozpočtech se jednalo hlavně o nově postavenou budovu obecního domu a jeho zařízení a také na upravení zahrady a náměstí u budovy obecního domu v Pardubičkách. Týkalo se to, jak pozemních prací což znamenalo třeba zrytí celé plochy okolo úřadu či různé výkopy. Byly zde zakoupeny i rostliny jako ovocné stromy a keře, růže. Na náměstí před obecním úřadem bylo potřeba úpravy cest a travnatých ploch.

Z finančních záležitostí zde jsou i mnohé spisy o jmenování členů obecní finanční komise v Pardubičkách, obecním výborem. Obecnímu úřadu nebylo adresováno jen z okresního úřadu v Pardubicích, ale ve finančních záležitostech tomuto úřadu bylo psáno například ze Zemského inspektorátu pro zemské dávky v Praze, ohledně ve věci nezaplacení obecní dávky z přírůstků hodnoty nemovitostí, předepsané platebním rozkazem.¹⁵⁰ Tato dávka měla přijít do pokladny této obce, dlužník měl do osmi dnů dluh vyrovnat, pokud toto nedodrží, bude na něm tento dluh vymáhán exekučně. Také z Berního úřadu v Pardubicích přicházely spisy o věci součinnosti obcí při ukládání a vymáhání daně z obratu například, aby jim bylo vyrozuměno z tamní obce, jaké pořádaly zábavy, koncerty, přednášky či divadelní

¹⁴⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Hlavní kniha*, 1862-1880, inv. č. 25, kniha číslo 25.

¹⁴⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pokladní deník*, 1881-1901, inv.č. 36, kniha číslo 36.

¹⁵⁰ Platební rozkaz je projevem zkráceného soudního řízení, které může urychlit řešení některých soudních sporů.

představení a kolik bylo vybíráno na vstupném při každé zábavě včetně daně z obratu a zemské dávky ze zábav. Berní úřad v Pardubicích adresoval zdejšímu obecnímu úřadu, konkrétně obecní radě v Pardubičkách spis o hospodaření s obecními přírážkami. Obec každoročně měla na starost rozpočet pro nejbližší správní rok. Významné prvorepublikovými předpisy¹⁵¹, které se týkaly, obecního hospodaření byly čtyři finanční novely¹⁵². Z tohoto finančního hospodaření šlo v těchto novelách o postupujícím omezování působnosti obecních samosprávných orgánů. Další spisy se týkají z finančního ohledu o rozpočtech obecního úřadu jako různé výlohy třeba za dozor na stavbě silnice Familie, nebo na elektrické osvětlení a další různé důležité záležitosti v ohledu zdejšího úřadu. Finanční komise tyto rozpočty kontrolovala a mohla dát obecnímu zastupitelstvu různé námitky. Proti těmto námitkám mohli podat různé vysvětlení. Jedno takové to vysvětlení bylo podané proti obecnímu rozpočtu na rok 1928. Toto vysvětlení bylo velmi podrobné a bylo rozděleno na určité body, kterým se to týká. V tomto případě u posledního bodu vysvětlovali, že by nebylo možné tento rozpočet jinak upravit. Nakonec pak žádali, aby tyto už vysvětlené a proto tedy mylné námitky byly zamítnuty.

Ve spisech se nacházejí i výkazy o obecních dluhů, které se týkaly výpůjček z kmenového jmění obce. Po roce 1918 upravuje obecní majetek např. zákon č. 421/1919 Sb., kterým se mění obecní statek v kmenové obecní jmění. Ustanovení § 1 zákona č. 421/1919 Sb. prohlásilo nemovitosti, jež byly obecním statkem za kmenové obecní jmění.

Jedním ze zajímavých spisů z finančního hlediska, byl ten, který byl adresován na obecní úřad v Pardubičkách známé majitelce „Zámečku“ v Pardubičkách paní Ludmile Erhartové od berního úřadu v Pardubicích ze dne 31. října roku 1929. V tomto dopise se jednalo o projednávání podaného odvolání z důvodu zařazení zámečku v Pardubičkách jako budovu honosnou či přepychovou, a proto by zákon stanovil zvýšení řádné roční sazby o třicet procent. Kvůli tomu byla navrhována komisionální prohlídka objektu na určitý den. Komise měla mít přístup do všech místností. Přednosta stanice zde také žádal, aby se u

¹⁵¹ <http://denik.obce.cz/GO/clanek.asp?id=63816> [staženo 6. 5. 2010]

¹⁵² První finanční novela -- zákon č. 329/1921 Sb., o přechodné úpravě finančního hospodářství obcí a měst s právem municipálním

Druhá finanční novela představoval zákon č. 77/1927 Sb., o nové úpravě finančního hospodářství svazků územní samosprávy

Třetí finanční novelou byl zákon č. 169/1930 Sb. (šlo o novelu zákona č. 77/1927 Sb.), který např. zvýšil limity přírážek k daním ve prospěch obcí.

Čtvrtá finanční novela byla obsažena v zákoně č. 69/1935 Sb., o finančních opatřeních v oboru územní samosprávy

tohoto šetření zúčastnila i paní majitelka nebo poslala svého zástupce, ten ale ovšem musel být opatřen plnou mocí.¹⁵³

Během úřadování se používalo několik razítek. Na spisech jsou zaznamenána razítka nejvíce s kulatým pečetidlem o průměru dvou centimetrů. Využívalo se nejvíce v tomto období kulaté razítko s textem OBECNÍ ÚŘAD V PARDUBIČKÁCH, uprostřed s českým lvem. V roce 1942 už úředníci používali kulaté razítko s dvojjazyčným textem – Gemeindeamt Klein Pardubitz, Obecní úřad Pardubičky.

¹⁵³ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Spisy finanční*, 1918-1940, inv. č. 150, karton číslo 8.

7. Pamětní kniha obce Pardubičky

Kronika obce neboli obecní kronika, dříve také nazývaná pamětní kniha obecní. Letopisecké dílo, zachycující zprávy o důležitých a pamětihodných událostech v obci. Tato kniha slouží pro informaci i poučení budoucím generacím o této obci.¹⁵⁴

Nařízení vlády Republiky Československé ze dne 9. června 1921 čísla 211 sbírka zákona a nařízení bylo pověřeno Obecní zastupitelstvo v Pardubičkách provést zákon o pamětních knihách obecních a to ze dne 30. ledna 1920. Ve své schůzi konané dne 21. července roku 1930 byl ustanoven první kronikář této knihy. Tato pamětní kniha byla založena v září roku 1930 v Pardubičkách. V tomto roce byl starostou obce Václav Černohorský a prvním kronikářem zdejší obce této knihy se stal Jan Semonský. Časové rozmezí této kroniky je od nejstaršího období do roku 1951. Během několika let se vyměnili tři kronikáři, kteří všechny zajímavé události zapisovali do této pamětní knihy.¹⁵⁵ Vedle obecních pamětních knih vznikali též rodinné, školní¹⁵⁶ nebo podnikové knihy.

7.1. Popis pamětní knihy

Tato kronika obce je uložena ve Státním Okresním archivu v Pardubicích, kde je i k dispozici k nahlédnutí občanům. Je ve velmi dobrém stavu. Vazba této knihy je polokožená se zlacením a slepotiskem a také s vyzlaceným nápisem „*Pamětní kniha obce Pardubičky*“.¹⁵⁷ Formát této knihy je 23×35 cm a má 492 stran. Od strany 445 je tato kniha nepopsána. Celá kronika je psána jazykem českým a velmi čitelným písmem kronikářů. Lehce se pozná, od kdy se měnili kronikáři, ohledně stylu písma. Každá strana má na kraji vedle textu místo a to je určeno k poznámkám a k určení o čem odstavec pojednává. Na některých stránkách buď v okrajích na poznámky či přímo v textu můžeme vidět i autorův obrázek kreslený černou tuší. Těchto kreseb je velmi málo a nacházela jsem je hlavně u prvního kronikáře Jana Semonského, který tu například, vykreslil kostel sv. Jiljí, nebo zvonici vedle tohoto kostela. Vlepeny jsou tu i také fotografie, které představují tuto dobu, jako například, na třetí straně je

¹⁵⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kronika_obce [staženo 14. 3. 2010]

¹⁵⁵ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

¹⁵⁶ SOKA Pardubice: Fond Základní devítiletá škola Pardubice, Pardubičky 1850 – 1975, *Pamětní kniha filiální školy*, 1862-1918, karton 1, číslo 696.

¹⁵⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.

umístěna fotografie prezidenta T. G. Masaryka. Také tu můžeme vidět vlepené na některých stranách novinové ústřižky, které představují různé zprávy či události, o kterých bylo v textu psáno.

7.2. Obsah pamětní knihy

Každá menší obec chtěla být hrdá na svoji kroniku. Všichni si začali uvědomovat, že tato kniha je identitou jejich obce. Kronikáři si uvědomovali, že i takto vypracovaná kniha, která je psaná ručně a dodaná perokresbami může později sloužit k reprezentativnímu účelu jak také představit jejich obec. Titulní strana, která se nachází na první straně, této kroniky je nádherně zdobená ornamenty. V horní části listu je název této kroniky, pod tím je popsáno kolik tato kniha obsahuje stran a kdy byla založena. V dolní části tohoto titulního listu je podpis starosty obce a pod ním podpisy dvou členů obecního zastupitelstva. Na dalších počátečních stranách nalezneme sociální lyriku od Svatopluka Čecha s názvem Jitřní píseň, jedná se o první sloku veršované satiry, staví se v nich do role mluvčího národa. Básně mají meditativní charakter, vycházejí z básnickových úvah.¹⁵⁸ Další strana zobrazuje malbu českého malíře Mikoláše Alše, na malbě je zobrazen sv. Václav a pod ním napsán nápis „...*nedej zahynouti nám ni budoucím...*“ Po této malbě následuje stručná, ale jasná věta od arcimistra kronikáře pana Vaváka: „*Zlatá věc jest paměti spisovati*“¹⁵⁹

Po těchto stránkách navazuje úvod této kroniky. V úvodu se nachází, jak vzniklo ustanovení prvního obecního kronikáře Jana Semonského. Byla mu uložena povinnost založit a vést tuto knihu za přiměřenou odměnu. Hlavní jeho činnost byla v zapisování současného dění ve zdejší obci. Měl do ní zapisovat události všech složek života našeho, jedinců, spolků a veškerého obyvatelstva této obce, ale také veškeré důležité pamětihodné události, které se týkají kraje, státu, ciziny a národa. Funkce kronikáře Jana Semonského se uskutečnilo 27. července roku 1930. Píše tu, že tuto funkci a povinnost vzal rád a s nadšením a s vážností a zodpovědností. Také tu zmiňuje, že je těžké když ho přijali za kronikáře až po několika letech po nařízení a vydání tohoto zákona o pamětních knihách obecních, kdy obecní zastupitelstvo provedlo tento zákon dne 30. ledna roku 1920, tak mu mnoho událostí v této době uniklo.¹⁶⁰ Bylo těžké tyto události spravedlivě posoudit a zapsat. Tuto práci mu to stěžovalo nejen, že

¹⁵⁸ http://cs.wikisource.org/wiki/Autor:Svatopluk_%C4%8Cech [staženo 16. 4. 2010]

¹⁵⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 5-6.

¹⁶⁰ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 7.

v těchto letech zavládla veliká hospodářská krize, nezaměstnanost, sociální a politické zápasy a různé další události, které se ocitly nejen v tomto státě, kraji, ale také i v této obci. Také tu vysvětluje proč je takové to uspořádání této pamětní knihy, že je na předních stranách této kroniky fotografie prezidenta „osvoboditele“ a verše našeho básníka a také obraz svatého Václava a naposledy volání našich dědů. Uvádí tak každého čtenáře v tuto knihu symbolicky, chce naznačit, že v těchto zlých a těžkých dobách národ náš je znepřátelený s politicko-stranickými a náboženskými boji a těžkých hospodářských starostech, v době mravního úpadku a sobectví. Národ nemůže a nesmí řešit tyto situace násilím, diktaturou a terorem jak to jinde činí. Polemizuje o tom, jestli čtenář toto uspořádání přijme, a jestli nebude vytýkáno, jestli to do pamětní knihy takovéto úvodní uspořádání patří. Uvádí, že je to co popsal, není jeho dílo, ale hlásání a tvoření právě našeho presidenta. V dalších stránkách upozorňuje kronikář, že nejen v této knize má zapisovat obraz doby a důležité události, které se staly nejen v této obci, ale také tu na několika stránkách popsal svůj velmi stručný životopis. Zmiňuje tu několik událostí, které byly důležité nejen pro něj, ale i pro obyvatelstvo obce. Těchto událostí je tu mnoho, a proto bych popsala jen pár z nich. První událost, která mě zaujala, není z obce Pardubičky, ale na trati z Pardubiček do České Třebové v obci Uhersko. V této obci roku 1910 o vánocích na Boží hod se stala hrozná událost, která zastihla i obyvatele naší obce. Rychlovlak v plné jízdě narazil na nákladní vlak. Těžce ranění byli převáženi na zastávku do naší obce a do zdejší nemocnice.

Zachycuje tu nejen události, které se stávaly v obci, ale také události světové. Jako například atentát v roce 1914 na následníka rakouského trůnu, arcivévodu Ferdinanda d'Este a jeho choť. Těmito událostmi chtěl zachytit pro budoucí čtenáře této pamětní knihy, v jaké to rušné době tito lidé žili. Uvažuje tu také o tom, jak by jejich dědové mohli žít v této době, jak moc se za těch pár let změnilo a stalo. Jan Semonský si uvědomoval popisem různých událostí, jak moc je v této době přeměn a jak s tímto pokrokem to bude vypadat za pouhých sto nebo více let. Nakonec tu chtěl poděkovat všem, kteří mu podali pomocnou ruku a to buď slovem, radou nebo skutkem. Zejména tu vypisuje hlavní jména těch, kterým chtěl upřímně poděkovat. Vyskytla se tu jména jako správce vlastivědného muzea v Pardubicích pana Josefa Hanuše, také pana Františka Karla Rosůlka, starosty naší obce jako pana Václava Černoohorského a dalších.

Uznával také, že se tu vyskytují nedostatky vzhledem, jak tuto práci vyžaduje zákon. Některé jevy a události podával jako neúplné dílo, ale nakonec sám psal, že to, jak úkolu dostal, musí čtenář posoudit sám. Úvodní část této práce končí jako v předmluvě Hájka

z Libočan se slovy: „*Uznávám, že toto mé psaní ne všem libí se bude a to pro rozličnost lidských rozumův, důmyslův a vůle...I nemůžeš to nikterakž býti, aby jeden...všem mohl se zachovati...Protož i ty, kdož čísti budeš srdcem dobrým to role mne vděčně přijmy, za to prosím.*“¹⁶¹ Pod těmito slovy je napsáno místo určení, datum a podpis kronikáře.

První kapitola obsahuje všeobecný popis, který má být účelný pro výstižnou charakteristiku zdejší obce. Pojednává o polohopisu obecního území katastru. Na první straně můžeme najít mapu Pardubic s označením hranic území Pardubiček z roku 1870. Je tu také vyznačen nejvyšší bod území a zobrazeno technické vojenské cvičiště železničního pluku. V této kapitole se zabývá popisem mapy, popisuje polohopis, nejvyšší bod, výměru katastru a hranice Pardubiček. Charakterizuje tu poloha obce a popis katastru, zeměpisnou šířku a délku a hranici katastru. Také se zde zabývá rozlohou polí, luk, lesů, pastvin, potoků, řek, rybníků. Dřívější i současné pojmenování této obce, nejbližší obce a jejich vzdálenost. Spojení se světem jako byla komunikace, pošta, telefon, autobus, železnice. Popisuje geologický popis krajiny a to zejména floru a faunu na území obce. Významné chráněné druhy, památné stromy, chráněná území, krajinné dominanty. Charakterizuje zde podnebí. Půdorys obce, počet domů, čísla popisná a jejich majitelé. Druhy staveb a jejich stáří. Významné budovy kostel, škola, nemocnice, také jména a popis ulic, náměstí a sadů.¹⁶² Tyto informace mohou být velmi důležité pro přiblížení této lokality.

Po této charakteristice celých Pardubiček následuje velká změna v této kronice a to jmenování nového kronikáře. Usnesením obecního zastupitelstva dne 21. dubna roku 1933 byl jmenován jednomyslně obecním kronikářem řídící učitel Karel Bok a byl pověřen vedením pamětní knihy. Nový kronikář měl být pověřen nejdříve k sepsání svého alespoň stručného životopisu, přiblížení jeho osobnosti, zaměstnání, věku a jak se dostal k této příležitosti funkce kronikáře.¹⁶³ Tento kronikář se snažil doplnit novými materiály charakteristiku Pardubiček. Zabývá se i v této kronice tématem školství zdejší obce. Pojednává tu nejen o historii školství, ale i o všech učitelích v Pardubičkách, o jejich platech, prvním školském výboru a o také požáru, který byl založen u školy, stavba nové školy a po té vysvěcení školy, které proběhlo dne 16. 7. 1882 a další události školy. Jsou tu zaznamenány jména učitelů, jako například Jirout Matěj, který tu nastoupil roku 1879, Josef Zahálka,

¹⁶¹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695. s. 38.

¹⁶² SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 47-87.

¹⁶³ HROMÁDKA, T. *Kroniky*, Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 2004, s. 52. ISBN: 80-7068-175-6.

Václav Markalous, a další. Dalším tématem, kterým se v této kronice věnuje, jsou výpisy z protokolů obecních od roku 1884 a jiné. Tyto výpisy jsou od roku 1884 až do roku 1933. Jsou tu popsány výpisy například od stavby „Zámečku“ kdy roku 1885 hrabě Jiří Larisch počal stavbu a roku 1886 ji dokončil až po různé schválení nebo půjčky. Dalším čím se zabývá, je památník Ferdinanda Bonaventury Kinského. Dalším námětem je hasičské zřízení. Popisuje tu požáry od roku 1919 do roku 1931. Hasičský sbor se zúčastnil několika požárů jako například ve Spojile, Drozdicích, Mikulovicích, a několikrát v Pardubicích a Pardubičkách. Sbor měl také pohotovost o všech povodních. Následující téma představuje v kronice dělnickou tělovýchovnou jednotku „DTJ“ v Pardubičkách. Tady byla první ustanovující valná hromada roku 1919 a starostou se stal František Kamenický, jednatelem Josef Horčíčka a náčelníkem Karel Aksamit. V době stagnace se vytvořila Federace dělnických tělocvičných jednot. ¹⁶⁴ Valná hromada 9. 1. 1929 konstatuje, že v roce 1928 bylo sto sedm příslušníků jednoty. Příštím tématem, o kterém se tu věnuje, je skupina kovodělníků v Pardubičkách. Dříve se tato skupina nazývala „ Sekce telegrafních a telefonních dělníků při skupině svazu kovodělníků Pardubice“.

Následné téma je spolek Svěpomoc. Po válce projevovat sociální nedostatek a lidé se slučovali v pomocná družstva. Také v této obci z impulsu sociálního demokratického důvěrníka Františka Kumpána založen nepolitický, podpůrný spolek „Svěpomoc“ dne 16. 10. 1919. Přihlásilo se tehdy hned šedesát šest členů. Každý rok se navýšilo o deset členů, tedy jich už bylo kolem sto šedesáti čtyř členů.

Na dalších stranách kroniky jsou vypsány roky od roku 1934 až do roku 1938. Tyto zápisy se členily do ročních zápisů. Každý rok je popsán zvlášť a chronologicky. Každý rok ještě dělen na měsíce a v každém měsíci popsány události, které se v tom daném měsíci udály.

Zaznamenávali se zde rovněž zprávy o pamětihodných událostech v obci. Byly zaznamenány různé informace také v oblasti počasí, soustředili se hlavně na nezvyklé meteorologické výjimečnosti. V každém měsíci je popsáno také počasí, epidemie, které tady v příslušném měsíci trápily obyvatele a různé události nebo zajímavosti buď ohledně školy, podniků, které tu v této obci existovaly. Popsány jsou zde i různé slavnosti, svátky zábavy nebo akce taková jako byla například uspořádání olympiády či dětský den. Rokem 1935 objasňuje hlavním tématem původ jména Pardubice a Pardubičky. ¹⁶⁵ V roce 1936 bylo poznamenáno i informace, které se staly nejen ve zdejší obci, ale i ve světě. Roky 1937 a

¹⁶⁴ „FDTJ“ Federace dělnických tělocvičných jednot

¹⁶⁵ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky, 1930-1951*, karton 1a, číslo 695, s. 254-259.

1938 jsou zde popsány jako léta neklidu a nejistoty. Posledních listů kroniky je psáno dalším novým kronikářem, který tu zmiňuje, že kronika v roce 1939 až do roku 1950 byla povinnost kroniky opomenuta, a proto musela být jiná rekonstrukce těchto let než jako dříve na dělení jednotlivých roků. V této stručné rekonstrukci těchto roků nalezneme i popsání jak kulturního domu v Pardubičkách tak i místního rozhlasu nebo mateřské školky. Tímto tématem tato pamětní kniha obce Pardubičky končí a od strany čtyři sta čtyřicet pět je nepopsána. Jedna strana v obsahu této knihy je nepopsána, mohlo toto místo být použito pro určitou fotografii nebo obrázek. To už se, ale dnes nedozvíme.¹⁶⁶

7.3. Kronikář Jan Semonský

Jan Semonský je rodák z obce Pardubiček. Pochází z prastarého rodu Semonských, polských exulantů Szymanszkich po staletí zde usedlých. V této obci se narodil 16. května roku 1890 na statku Beránkově v čísle devět a deset, býval to majetek rodičů jeho matky. Základní školské vzdělání měl na obecní škole ve zdejší obci. Prvním jeho učitelem se stal zasloužilý řídící školy Jan Markalous. Druhým učitelem se stal Jaroslav Zahálka, na jeho radu šel Jan Semonský na středoškolská studia. Reálku absolvoval v letech 1902 – 1909. Po tomto studiu na reálce absolvoval abiturientní kurz při obchodní akademii v Chrudimi. Po studiích byl více jak dva roky v nemocnici jako úředník. Zastihla ho válka a byl odveden 15. ledna roku 1915, nastoupil na vojenskou službu. Dne 15. března odjel na srbské bojiště. Po té dne 3. srpna roku 1915 na Dobrdovské pláni v bitvě, se mu podařilo utéci do zajetí v Itálii. Potom se přihlásil na telegram italského ministerstva války do Ruska jako dobrovolník. K odjezdu do Ruska, ale nedošlo. V lednu roku 1917 byli soustředěni Čechové a Slováci v zajateckém táboře. Tady byl založen Československý Dobrovolnický Sbor, kde ve výboru byl Jan Semonský zapisovatelem. Při utvoření armády byl zařazen k 31. pluku, s kterým prodělal veškeré polní tažení v Itálii mimo dobu těžké nemoci zápalu plic. Do vlasti přijel o Vánocích roku 1918 a to na Slovensko, kde s plukem prodělal okupaci a obsazení Podkarpatské Rusi, bolševickou invazi. Po dvouleté službě vojenské a po roce služby na Slovensku, vrátil se roku 1922 do rodné vsi.

Jan Semonský byl také obchodním jednatelem v obci Pardubičky. Dne 21. července

¹⁶⁶ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 39- 444.

byl ustanoven prvním kronikářem v Pardubičkách. Byla mu uložena povinnost založit a vést pamětní knihu Pardubiček za přiměřenou odměnu. Funkci kronikáře se ujal dne 27. července roku 1930, teprve v osmém roce po vydání a nařízení tohoto zákona o pamětních knihách obecních. Tuto funkci a povinnost kronikáře obce Pardubičky vykonával do roku 1933, kdy ho vystřídal nový kronikář Karel Bok.¹⁶⁷

7.4. Kronikář Karel Bok

Karel Bok se narodil jako syn učitele dne 8. října 1876 v Čáslavi, kde vychodil pět tříd obecné školy a absolvoval nižší gymnázium. V letech 1891 – 1895 studoval na učitelském ústavě v Kutné Hoře, kde maturoval v červnu 1895. Ustanoven na šestou třídu obecné školy ve Vrdech – Bučicích, pak na pátou třídu ve škole v Habrech a v listopadu 1897 vykonal zkoušku učitelské způsobilosti. V únoru 1898 se oženil. Od září 1898 do října 1902 učil na druhé třídě ve Skuhrově u Habrů. Potom působil v Horušicích u Želnužic do roku 1920 jako učitel a od roku 1910 jako řídící učitel. Zde ho zastihla válka. Byl mobilizován, ale v srpnu 1914 vrácen svému povolání. Pro svou činnost pomocnou byl jako „politicky podezřelý“ povolán na vojnu, přidělen k 21. pěšímu pluku v Jageru v Uhrách. Byl poslán v září 1916 do důstojnické školy v Košicích, v březnu roku 1917 do Albanie, kde byl přidělen se sedmi staršími kolegy. Oddíl byl přeložen na čas do Skadaru, odkud se mu podařilo dostat jako „schopnému pro frontu“ opět k 21. pěšímu pluku do Jageru, kde pobyl do dubna roku 1918, byl superarbitrován a poslán k rodině, která zatím vzrostla o dvanáct dětí a velmi strádala. Dva synové byli tuto dobu na frontě a doma se žena starala o deset dětí. Koncem roku 1917 a začátkem roku 1918 vysvobodilo ho z posláním na frontu dirigentství pěveckého sboru, zřízeného z učitelů a zpěváků, prostých vojáků a důstojníků. Roku 1920 byl na svoji žádost jmenován definitivním učitelem v Srchu a po dvou letech řídícím učitelem. V září roku 1926 přesídlil jako řídící učitel do Nemošic, kde byl zvolen starostou obce do svého jmenování řídícím učitelem v Pardubičkách, kam se odstěhoval v srpnu 1932. Ze třinácti dětí, po převratu roku 1918, tři v krátké době zemřely. Zůstaly tři dcery a sedm synů, z nichž dosud bylo pět vojínů. Dva z nich zúčastnili se po návratu ze světové války i osvobození Slovenska. Jako učitel pracoval celou dobu v lidovýchovně, hlavně přednáškami a divadly, kterých několik i vymaloval. Zřídil v Horušicích knihovnu o čtyři sta padesáti svazcích. Napsal dvě

¹⁶⁷ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 18-23.

divadelní hry pro mládež a účastnil se politického života. Od roku 1898 pracoval v hasičství a založil v Horuších „Sokol“ a „spořitelni a záložní spolek“. Společně zakládal tři kampaňky a byl čtyři roky předsedou „Budeč“ v Pardubicích. Snažil se být celý život učitelem nejen pro žáky, ale i pro spoluobčany. Stal se také předsedou Místní osvětové komise a náměstkem starosty hasičské župy Pardubické a také členem řady korporací v místě i v Pardubicích. V roce 1933 vystřídal funkci kronikáře Jana Semonského. Usnesením obecního zastupitelstva dne 21. dubna 1933 byl jmenován obecním kronikářem. Poněvadž bývalý kronikář Jan Semonský z dosud neznámých důvodů neodevzdal získaný materiál, nebylo tudíž možno navázat na zápis v kronice. Materiál tedy měl znovu opatřit a pokračoval, ve změněných směrnících, a to nejen proto, že působil v obci krátký čas a tedy nezná místních poměrů z vlastního poznání.

Povinnost kronikáře obce Pardubiček byla bohužel od roku 1939 – 1950 opomenuta. Tuto funkci kronikáře Karel Bok vykonával až do roku 1951, kdy ho vystřídal další kronikář František Kyntera z Pardubiček.¹⁶⁸

7.5. Reflexe událostí prostřednictvím místní pamětní knihy

V Pamětní knize obce Pardubičky můžeme najít mnoho různých zajímavých událostí. Tato kronika je vypracována velmi pečlivě a nejsou opomenuty žádné významné události v obci, ale ani události národního významu, které se samozřejmě obce bezprostředně dotýkaly. Najdeme tu jak události veselé, smutné, ale i tragické.

Kronikář Jan Semonský se tady v této kronice také věnuje otázce, že je možné, že tyto události, které v této době lidé považovali za důležité či zajímavé, mohou být za několik let mnohým lidem směšné. Sám kronikář si uvědomuje velký pokrok v této době, a ptá se, co bude a čeho se dočkáme za dalších let těmito velkými pokroky a změnami? Ano, je to pravdivé, ale tyto události nejsou v dnešní době natolik směšné, ale přirozené a obvyklé. Pro příklad, zde v této pamětní knize, kronikář Jan Semonský popisuje události, kdy dosáhl poručík Steinförth sedm set dvacet čtyři kilometrů za hodinu v přípravném letu o Schneiderův pohár v Anglii. Nebo z roku 1909 a 1910 byla doba významných událostí nejen tedy pro kronikáře, ale i pro obyvatelstvo obce Pardubičky, kdy na jezdeckém cvičišti jedenáctého hulánského pluku bylo jevištěm nového epochálního výzkumu, objevu a práce a námahy ducha lidského.

¹⁶⁸ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 102-104.

V této době vykonával své letecké pokusy Ing. Jan Kašpar se svým vlastním letadlem, které až na motor sám zkonstruoval. Jeho lety byly obdivovány zástupem obyvatelů, a tento průkopník uskutečnil létání vzduchem. V kronice je velkým tématem také první světová válka. Tento námět o těchto událostech v této knize je tu uváděn kvůli dokladům a důkazům za jakých vážných, dějinných událostí nejen kronikáři, ale všichni obyvatelé museli žít v této vzrušené době. Tento kronikář tu přemýšlí, o tom kde jsou ty idilické časy, které naši předkové v této obci žili a prožívali tu klidného času. Sám tu vzpomíná, jak z válečného zajetí roztoužila se jeho duše steskem po domově, myslel na jeho rodnou ves. Vzpomíná na Pardubičky za jeho mládí, kdy tato ves byla obklopena lesy, loukami, poli a Chrudimkou, která tu protéká. Nejen kronikář Jan Semonský zde popisuje různé události a zajímavosti nejen této obce, ale i nový druhý kronikář Karel Bok se tady věnuje událostem této obce.

Zabýval se zde také počasím v Pardubičkách. Popisuje tu, jak v roce 1863 bylo velké sucho, louky a pole uschly a tudíž začalo být seno drahé. Naopak obilí se urodilo hojně a tady žádná dražota nebyla. Nejen sucho přidělávalo starost obyvatelům, ale i silné mrazy a veliká zima, které se zde objevily dne 29. 12. 1863 a pokračovaly až do dne 20. 1. 1864. V letech 1864 a 1865 byla též dlouhá zima a ještě v březnu napadlo mnoho sněhu. Dalšími roky, které následovaly, byla zima už velmi mírná a mráz skoro ani nebyl, sněhu napadlo také velmi málo a postupně rychle mizel. Ke dni 12. června roku 1870 byla zaznamenána ve školní kronice velká průtrž mračen s krupobitím a vichřicí v okolních krajích i zemích sousedních, takže nejen úroda, ale i zahrady, lesy a stavení byly značně poškozeny. Byla také zaznamenána severní záře. Dne 26. října roku 1870 před osmou hodinou večer byla na obloze veliká severní záře, která po deváté hodině se rozšířila po celé severozápadní části oblohy a byla touto září zaplavena. Nikdo si takového podobného jevu nepamatoval. Zajímavá událost v této kronice také byla, kdy 15. května roku 1934 v šest hodin a patnáct minut navečer letěl velmi nízko přes Pardubičky vojenský balon z Milovic a klesnul u Nemošic za Pardubičkami. Roku 1845 se obyvatelé obce zúčastnili přivítání prvního vlaku, který přijížděl od města Olomouce a dál projížděl mezi Pardubičkami směrem k Praze. Na návrší v Pardubičkách byla připravena čtyři děla, která tyto slavnostní okamžiky též podpořila.¹⁶⁹

Věnuje se tu také vojenskému hřbitovu u Pardubiček, který byl v roce 1850 a 1851 upraven. V roce 1866 tady na tomto hřbitovu bylo pohřbeno dvě stě dvacet Prusů, kteří zemřeli v Pardubicích po zranění nebo na cholery.

Také jsou tu zapsány povodně, požáry, úder blesku do zvonice, a další informace o

¹⁶⁹ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky, 1930-1951*, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 118-121.

této obci.

Obecní zastupitelstvo jednalo o zřízení hasičského sboru. Tento sbor spolupůsobil s Červeným křížem, při mobilizaci povoláno do zbraně čtrnáct členů a měl další různé činnosti. Během války nastoupilo vojenskou službu pět členů. Sbor také pořádal divadla a zábavy ve prospěch sirotků po padlých vojácích. Další důležitou událostí pro tehdejší život v této obci byla skutečnost, že od roku 1917 do roku 1926 byl při hasičském sboru ustanoven dramatický odbor, v obci se začalo hrát divadlo a vypravilo řadu divadelních představení. Během roku pořádali přednášky, plesy, posvícenské a silvestrovské zábavy. Sbor také vlastnil divadelní a odbornou knihovnu a archiv.

Ze školského prostředí byla zajímavá událost v této knize, kdy ode dne 19.2. do 30.4. roku 1917 bylo pro nedostatek uhlí vyučováno zkráceně. Ve škole tento rok bylo sto sedmdesát žáků. Koncem roku 1890 byla základní škola uzavřena z důvodu, že se rozšířila mezi žactvo chřipka. Také se školní žactvo 27. 10. roku 1934 zúčastnilo filmového představení s názvem „Pisničkář“, pořádaného ve prospěch Okresní péče v Pardubicích. Kronika také zmiňuje z roku 1934 obecní knihovnu. Popisuje zde příjem do knihovny od obce, kolik měla v tomto roce knih, čtenářů a výpůjček. Vedle obecní knihovny také fungovala knihovna dělnické tělovýchovné jednoty a rovněž knihovna skupiny kovodělníků Telegrafie.

Ze správy obce zde máme například zapsanou zprávu z výpisu z obecních protokolů, kdy byl dne 16. 6. roku 1887 zvolen hrabě Jiří Larisch starostou obce Pardubiček a tímto i předsedou místní školské rady.

Nejdůležitějšími informacemi této pamětní knihy jsou hlavně záznamy o lidech, kteří v těchto letech a v této obci žili. Můžeme tak ověřit jejich jména, narození, úmrtí či jaké měli kompetence nebo působnost v této obci. To jsou asi nejdůležitější informace, které v této kronice máme a můžeme z nich čerpat.

Tato pamětní kniha byla založena podle zákonných nařízení proto, aby hlavně nestranným a věrohodným způsobem byly zaznamenány všechny zajímavé a přitom důležité informace nejen pro obec, ale i širší veřejnost a z něhož by v budoucnu mohl být utvořen obraz o způsobu života obyvatel této obce, jejich práce, radosti i starosti. Má také zachytit popis obce, také jak po celou tu dobu se obec rozšiřovala, vzkvétala či upadala.

Kroniky, se dělají proto, aby se nezapomnělo. Říká se, že kroniky jsou pamětí lidstva.

Připomínají nám všechny zapsané události, a právě k tomu slouží i tato kronika obce Pardubičky.¹⁷⁰

¹⁷⁰ SOKA Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695, s. 1- 444.

8. Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce, jak už bylo zmíněno v zadání a v úvodu, je seznámení s obecním úřadem, který se nacházel v obci Pardubičky, v hlavním časovém rozmezí let 1850-1938.

Na prvním místě tato práce klade důraz zpočátku na stručné přiblížení historie obce Pardubičky od počátku po současnost a přiblížení několika zajímavých památek, které se nacházejí v této obci.

Fond Obecního úřadu Pardubičky byl hlavním pramenem této práce, je uložen ve Státním okresním archivu v Pardubicích. Projevilo se, že prozkoumání dějin správy obce Pardubičky jsou velmi problematické z důvodu nepravidelné torzovitosti archivního fondu. Například prozkoumání struktury obecního úřadu, tedy především obecního představenstva, které se skládalo také ze starosty. Jména prvních představitelů byly známy hlavně z podpisů na jednotlivých písemnostech a biografii konkrétních osob, tedy zvláště o životopisech starostů bývá úplný nedostatek informací. Přesto se tato práce snaží nastínit nejdůležitější prvky správy v tomto obecním úřadě jak obecní orgány, jejich strukturu tak i jejich činnost. Všechny tyto informace byly nastíněny pomocí spisů či knih, z fondu již zmiňovaném v této práci. Mnoho zpráv a konkrétních informací, například o obecné struktuře starostů zdejšího obecního úřadu nebo o životopisech kronikářů v této obci, lze jedinečně nalézt v Pamětní knize obce Pardubičky.

Touto prací jsem chtěla představit obecní úřad v Pardubičkách - pod tímto slovem jsem nechtěla rozebírat nejen správu obecního úřadu, ale také práva a život občanů, kteří tu zde žili a pracovali. V Pardubičkách bylo také doloženo mnoho zajímavých domovských listů, tyto listy dosvědčovaly domovské právo v obci. Je na nich zajímavé také to že, v tomto krátkém období byly opatřeny příslušností jak k domovské obci, tak také se tu objevovaly listy z dřívějšího období, na kterých byla příslušnost ke Království českému, tak i po roce 1918 příslušnost k České republice, nebo později příslušnost k Protektorátu Čechy a Morava nebo také jen příslušnost Čechy.

Z demografického pohledu lze sledovat postupný nárůst obyvatelstva ve zdejší obci od roku 1910. Ve zkoumaném období byl největší nárůst obyvatel snad v roce 1930. Tento nárůst byl pravděpodobně ovlivněn velkým rozvojem obce, jak nově postavenou budovou okresní nemocnice, tak mohutnou stavbou továrny TESLA, která se nacházela na okraji Pardubiček. Podnik přispíval k velkému rozvoji této lokality, zaměstnával mnoho zaměstnanců. Také tato továrna postavila několik vilek v této části, svým úředníkům a několik

domů dělníkům, kteří tu v podniku pracovali. Vznikala zde dělnická kolonie a to konkrétně v ulici K Zámečku.

Z náboženského hlediska bylo v Pardubičkách, ve sledovaném období v roce 1930 zastoupeno Římsko katolické vyznání, Československé vyznání, bez vyznání a v menší míře už další různá vyznání.

Tato práce také nastínila mnoho informací o této obci hlavně z Pamětní knihy obce Pardubičky, ale také z různých protokolů a zápisů, které vedly, například obecní rada či obecní zastupitelstvo a další důležité orgány v obecním úřadě. Na této podstatě bylo založeno nejen přiblížení vyjímečných osobností, jako byla jména kronikářů, kteří měli na starost zdejší pamětní knihu této obce, ale také z této knihy byly využity různé zajímavosti, které se v této obci staly.

Cílem této práce bylo nejen přiblížit samosprávu na obecní úrovni od roku 1850 až do roku 1938 na konkrétním příkladu obce Pardubičky. Chtěla jsem zachytit v této práci strukturu a činnost tohoto obecního úřadu, ale také zjistit pomocí různých spisů jak představitelé této obce museli řešit některé záležitosti či problémy, které s sebou tato doba přinesla. Tato práce se snaží nastínit celkově Pardubičky, už z důvodu nezpracovanosti jak dřívějšího obecního úřadu tak i rozvoje této obce.

9. RESUME

The main objective of my bachelor work, as mentioned earlier in the award and in the introduction, introduction to municipal authority that existed in the municipality Pardubičky, in the main timeframe years 1850-1938.

At first this work emphasizes initially to brief history of Pardubičky zoom from the beginning present several interesting monuments and zoom, which is located in the municipality.

Fund municipality Pardubičky was the main source of this work, is stored in the State archive in Bellevue county. Manifested that explore the history of the commune administration Pardubičky are problematic due to irregular fraction archive Fund. For example, examining the structure of the municipality, i.e. primarily the Municipal Board of Directors, which is also composed of the Mayor. First name leaders were known mainly from signatures on each paper and a biography of specific persons, particularly on the resumes of mayors is a complete lack of information. Nevertheless, this work seeks to outlining the most important elements in this municipal administration Office at both the municipal authorities, their structure and their activities. All these information are outlined by writings or books, has already cited in this work. Many messages and concrete, such as General informcí structure mayors local municipality or resumes in this municipality kronikářů can only find in a Commemorative book commune Pardubičky.

This work, I'd imagine the municipal office in Pardubičkách, under this word, I don't want "rip not only manage the municipality, but also the rights and lives of citizens, who lived and worked here. It was also demonstrated In Pardubičkách many exciting home sheets, these sheets dosvědčovaly home in the municipality. It is also interesting to them, so that in the short term, bear responsibility both to the home municipality, so also are the likes of sheets, from a previous period, which was a Kingdom českému and after 1918 belong to the Czech Republic, and later Bohemia and Moravia Protectorate jurisdiction or also the jurisdiction only of Bohemia.

From a demographic standpoint, you can watch a gradual increase in population in the municipality of 1910. In the period under review was the largest increase in population in 1930. This increase was probably influenced by large development communities, both newly built building County Hospital and massive construction of factories Tesla, which appeared at the edge of Pardubiček. It contributed to the development of this site is very large, many workers employed. Also this factory built several villas, in this section, their officials and

several houses accommodate, who worked in the company. Here is the product of labour colony and more specifically in the street K Zámečku.

From a religious point of view, was in Pardubičkách during the reference period in 1930 by the Roman Catholic religion, creed, religion, Czechoslovakia, and to a lesser extent already various confessions.

This work also outlined many of the municipality of Commemorative book commune Pardubičky but also from various protocols and writes that resulted, for example, the Municipal Council or municipal authorities and other relevant authorities in the municipal office. This essentially was based not only bringing exceptional personalities, such as the names kronikářů who were gone the commemorative book of the villages, but also from this book has been used various sights in this municipality became.

The aim of this work was not only the zoom level to the municipal government since 1850 until 1938 on the concrete example commune Pardubičky. I wanted to capture the structure and activity of the municipality, but also by the various documents as leaders of this municipality had to resolve some issues or problems with, this time brought. This work seeks to outlining overall Pardubičky, due to past incompleteness municipality and the development of this commune.

10. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

Státní okresní archiv Pardubice: Fond Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951)

SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951 Prozatímní inventář Obecní úřad Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951).

- *Pamětní kniha obce Pardubičky*, 1930-1951, inv. č. 1a, kniha číslo 695.
- *Silnice Pardubice-Familie, 1921-1942*, inv. č. 144, karton č. 4.
- *Stavební, 1923-1942*, inv. č. 145, karton č. 5.
- *Obecní dům, 1935*, inv. č. 172, karton č. 16.
- *Domovská příslušnost, 1865-1942*, inv. č. 136, karton č. 1.
- *Seznam domovských příslušníků, 1865-1942*, inv. č. 186, karton 17.
- *Nezaměstnanost, Státní stravovací akce, 1921 – 1942*, inv. č. 143, karton č. 3.
- *Volební spisy, 1919-1938*, inv. č. 146, karton č. 6.
- *Protokoly zasedání obecního výboru, 1884 – 1908*, inv. č. 1, karton číslo 1.
- *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, 1908 – 1932*, inv. č. 1B, kniha č. 1b.
- *Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, 1932 – 1945*, inv. č. 1C, kniha č. 1c.
- *Protokoly zasedání obecní rady, 1924 – 1933*, inv. č. 2, kniha č. 2.
- *Protokoly osvětové komise, 1920-1929*, inv. č. 4, kniha č. 4.
- *Protokoly finanční komise, 1924-1926*, inv. č. 5, karton číslo 5.
- *Starobní podpora, 1928-1942*, inv. č. 142, karton č. 3.
- *Korespondence, 1885-1930*, inv. č. 153, karton č. 10.

- *Účetní knihy*, 1850 - 1939, inv. č. 25-135, karton č. 25, 36, desky 2.
- *Hlavní kniha*, 1862-1880, inv. č. 25 karton č. 25.
- *Pokladní deník*, 1881-1901, inv. č. 36, karton č. 36.
- *Spisy finanční*, 1918-1940, inv. č. 150, karton č. 8.
- *Řepa Karel, Obecní dům*, 1935, mapy a plány, inv. č. 172, karton číslo 16.
- *Plán C.P.O. Pardubičky*, Mapy a plány, inv. č. 173, karton číslo 16.
- *Ing. Veletovský Lev – Polohopisný a regulační plán části Pardubiček*, 1936, inv. č. 183, karton číslo 16.

Státní okresní archiv Pardubice: Fond Okresního úřadu Pardubice 1850 - 1945 (1952)

- *Stavba okresní nemocnice*, 1906-1932, inv. č. 767/3N, karton č. 156.

Státní okresní archiv Pardubice: Fond Základní devítiletá škola Pardubice, Pardubičky 1850 – 1975

- *Pamětní kniha filiální školy*, 1862-1918, karton 1, číslo 696.

Literatura:

- HLEDÍKOVÁ, Z. - JANÁK, J. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.
- JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha, 1989. ISBN 80-04-21189-5.
- ROSŮLEK, F. K. *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko*. Pardubice, 1909. Díl III.
- KLOUBEK, Vilém. *Obecní zřízení všech zemí republiky československé a volební řád se všemi zákony k tomu se vztahujícími až do doby nejnovější*. Praha. 1922.

- SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Praha: Nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002, ISBN 80-86432-25-4.
- SAKAŘ, J. *Dějiny Pardubic nad Labem: dějinný přehled města, zámku a bývalého panství do r. 1648, díl 1. část 1*. Pardubice, 1920.
- ROSŮLEK, F. K. *Pardubice 1936 : Pardubice, vznik a historický vývoj - průvodce* Pardubice: Společnost pro rozvoj Pardubicka, 1999.
- ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic I*, Pardubice 1990, ISBN 80 900069-1-4.
- HUŇÁČEK, M. *Pamětní desky a jiné pamětní nápisy na Pardubicku*, AB Zet Pardubicka, část I, Pardubice, 1995.
- KRBEC, E. *Pardubické kostely a památky*, Pardubice, 1940.
- CHUDÁ, M. *Pardubické vzpomínky*, Pardubice, 1997.
- BRONCOVÁ, D. *Kniha o městě Pardubice*, Praha, 1999, ISBN: 80-86098-12-5.
- KOTYK, J. *Pardubický Zámeček a jeho osudy v letech 1885- 1935*, část 5, Zprávy KPP 1991.
- JIČINSKÝ, K. *Zámeček*, Pardubice, 1989.
- RŮŽKOVÁ, J. - ŠKRABAL, J. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005* Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN: 80-250-1277-8 (Český statistický úřad: soubor: váz.) ISBN: 80-250-1310-3 (Český statistický úřad: 1. díl: váz.) ISBN: 80-250-1311-1 (Český statistický úřad: 2. díl: váz.)
- Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Díl I, svazek 1, Počet obyvatelů a domů podle obcí a částí obcí v letech 1850-1970 podle správního členění k 1. lednu 1972 Praha : Federální statistický úřad, 1978.
- ČERNOHORSKÝ, J. *Příručka člena zastupitelstva obce*, vydání I, Praha, 2002, ISBN 80-238-9120-0.
- HROMÁDKA, T. *Kroniky*, Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 2004, ISBN: 80-7068-175-6.

- FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8.
- STOKLÁSKOVÁ, Z. *Domovské právo a obecní samospráva*, Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8.
- HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy*, Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913, Praha, 2006, s. 207, ISBN: 80-7277-297-X.
- MACKOVÁ, M. *Obecní samospráva v kontextu českého regionálního bádání*, Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948, Brno, 2006, ISBN 80-7325-091-8.
- VYSKOČIL, A. *C. k. úředník ve zlatém věku jistoty*, Praha, 2009, ISBN 978-80-7286-149-1.

Články:

- PALEČEK, J. *Jsou Pardubičky starší než Pardubice?*, Zprávy klubu přátel Pardubicka, Pardubice, 1997, s. 129-133.
- JEŽEK, M. *O poloze vsi Pordubic*, *Východočeský sborník historický V*, Pardubice, 1996, s. 15-27.
- ČURDA, T. *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, *Východočeský sborník historický VIII*, Pardubice 1999, str. 23-44.
- JEDLIČKA, P. – SEVERINOVÁ, J. - Ing. MATUŠKOVÁ, I. *Pardubická čtyřka*, Zpravodaj Městského obvodu Pardubice IV, datum vydání 24. 3. 2010, str. 10. číslo 1, 2010, s. 4.
- DOUBRAVA, P. *Pardubické noviny: Prastarý kostelík sv. Jiljí v Pardubičkách*, ročník 12, číslo 271, str. 10.
- CHUDÁ, M. *Pardubice, Ze starých Pardubic- Pardubice Mnichové-Pardubičky*, Zprávy Klubu Přátel Pardubic - KPP, 1991, s. 194-198.

Internetové zdroje:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pardubičky> [staženo 18. 2. 2010]

http://www.pardubice.wrp.cz/historie_pardubic/panu_z_pardubic.html [staženo 18. 3. 2010]

<http://www.pardubice4.cz/> [staženo 6. 11. 2009]

<http://www.farnost-pardubice.cz/Farnost/Kostely/Kostel-sv-Jilji-Pardubicky>

[staženo 16. 12. 2009]

http://www.liborzajicek.cz/foto_doklad/foto-doklad.htm#Domovsk%C3%BD%20list

[staženo 13. 3. 2010]

http://snem.cz/cgi-bin/win/eknih/1948ns/tisky/t0004_00.htm [staženo 18. 1. 2010]

<http://www.kraj.iipardubice.cz/arch/1253883004-domovsky-list.php> [staženo 16. 4. 2010]

<http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx> [staženo 7. 5. 2010]

<http://www.oldradio.cz/telegraf.htm> [staženo 18. 4. 2010]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Stadionova_%C3%BAstava [staženo 26. 5. 2010]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Kronika_obce [staženo 14. 3. 2010]

http://cs.wikisource.org/wiki/Autor:Svatopluk_%C4%8Cech [staženo 16. 4. 2010]

<http://denik.obce.cz/GO/clanek.asp?id=63816> [staženo 6. 5. 2010]

<http://www.nemocnice-pardubice.cz/stranka/o-nemocnici/historie-nemocnice/19/> [staženo 18. 5. 2010]

http://is.muni.cz/th/124155/pravf_b/BakalarF.txt [staženo 19. 4. 2010]

11. Seznam příloh

Příloha č. 1 - Pardubičky – Hranice území dle mapy z roku 1870	77
Příloha č. 2 - Listina z roku 1332 Arnošta z Hostýně	78
Příloha č. 3 - Domovské listy obce Pardubiček	79
Příloha č. 4 - V současnosti – Úřad městského obvodu Pardubice IV	80
Příloha č. 5 – Plány obecního úřadu Pardubičky	81
Příloha č. 6 - Plán C.P.O. Pardubičky	82

Přílohy

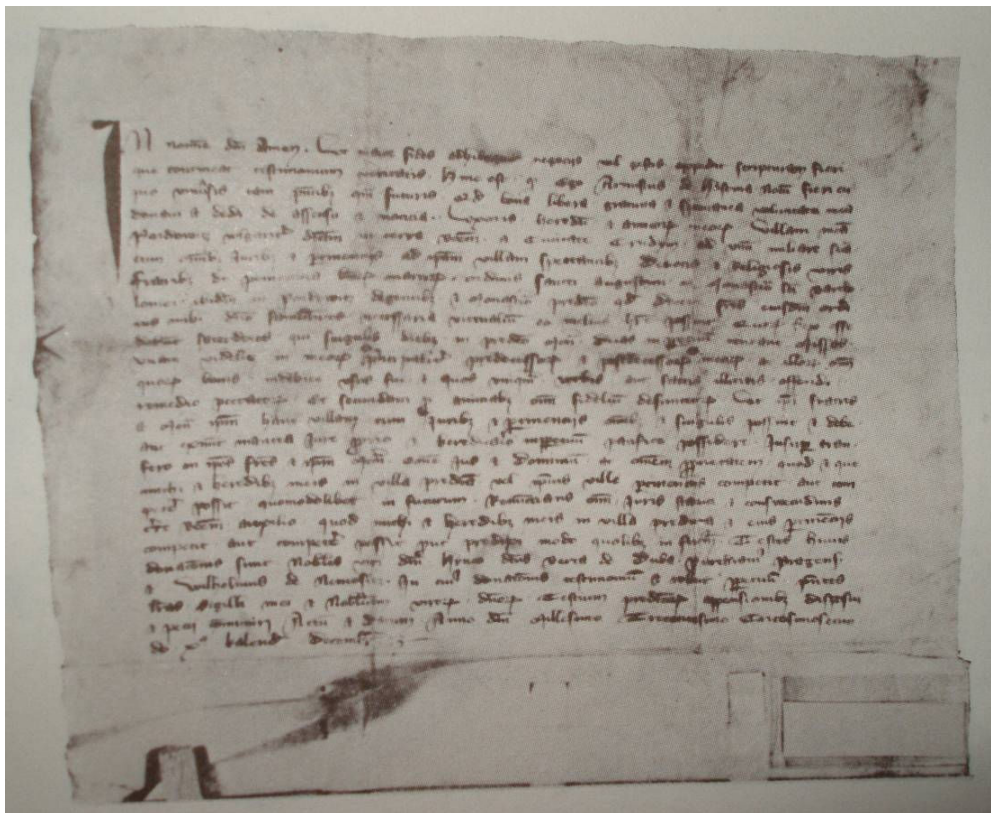
Příloha číslo 1

Pardubičky – hranice území dle mapy z roku 1870

Zeleně označené pruhy znázorňují technické vojenské cvičiště želez. pluku,
červený trojúhelník označuje nejvyšší bod území.

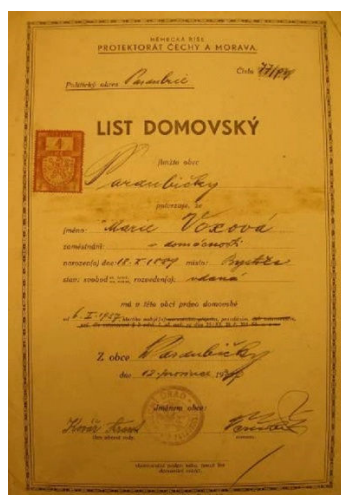
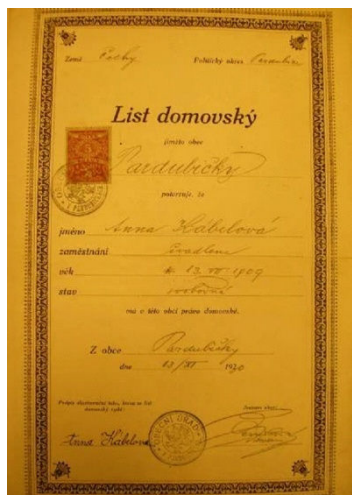
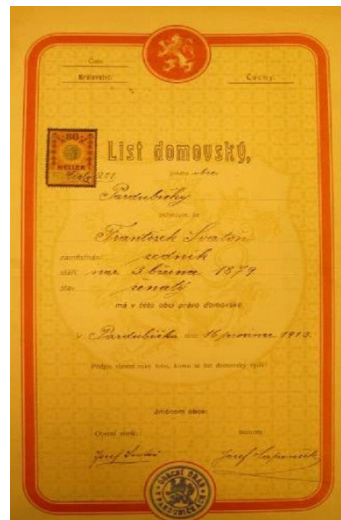
SOKA Pardubice: Fond Obecního úřadu (1843) 1949 - 1945 (1951) *Pamětní kniha Pardubiček*,
Pardubičky – hranice území dle mapy z roku 1870, s. 40.

Listina z roku 1332 Arnošta z Hostýně, kterou daroval klášteru Cyrilů část Pardubic – Pardubičky.

ŠEBEK, F. a kolektiv, Dějiny Pardubic I, *Listina z roku 1332 Arnošta z Hostýně, kterou daroval klášteru Cyrilů část Pardubic – Pardubičky* Pardubice 1990, s. 228, ISBN 80 900069-1-4.

Příloha číslo 3

Domovské listy obce Pardubičky z různých let.

Domovský list Josefa Kasbergera 1935 Československá republika

Domovský list Františka Svatoně 1913 České království

Domovský list Anny Kabelové 1930 Čechy

Domovský list Marie Voseové 1939 Protektorát Čechy a Morava

Státní okresní archiv Pardubice

Fond Obecního úřadu Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Domovské listy*,

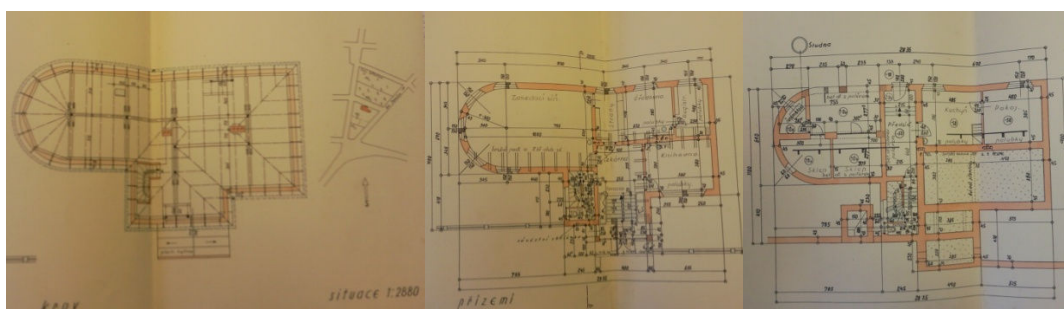
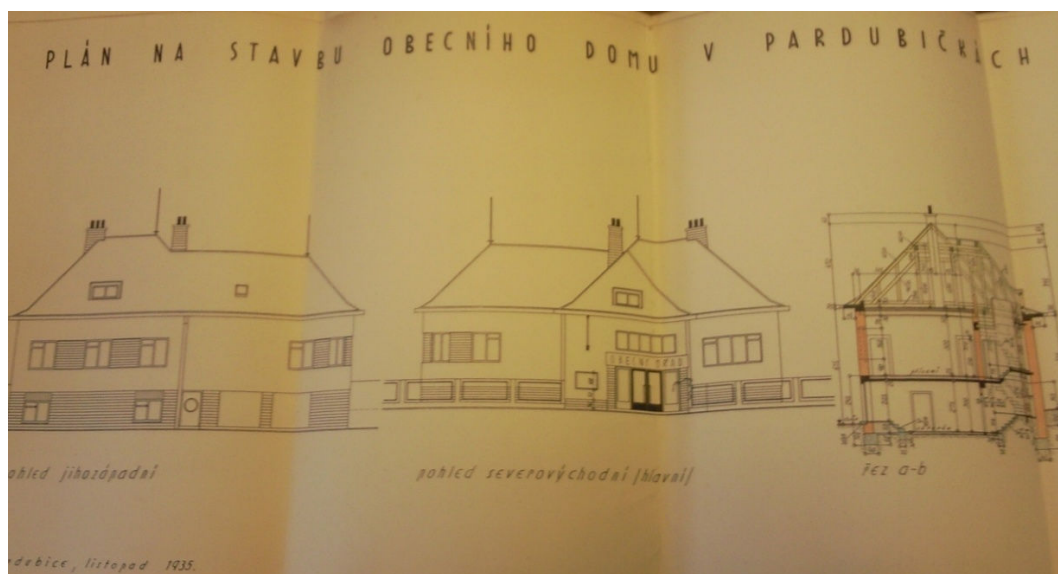
Domovská příslušnost, 1865-1942, karton číslo 1.

Příloha číslo 4

V současnosti – Úřad městského obvodu Pardubice IV
Park před úřadem městského obvodu Pardubice IV
Fotografie Markéta Machová (10. 1. 2010)

Příloha číslo 5

Plán na stavbu obecního domu v Pardubičkách

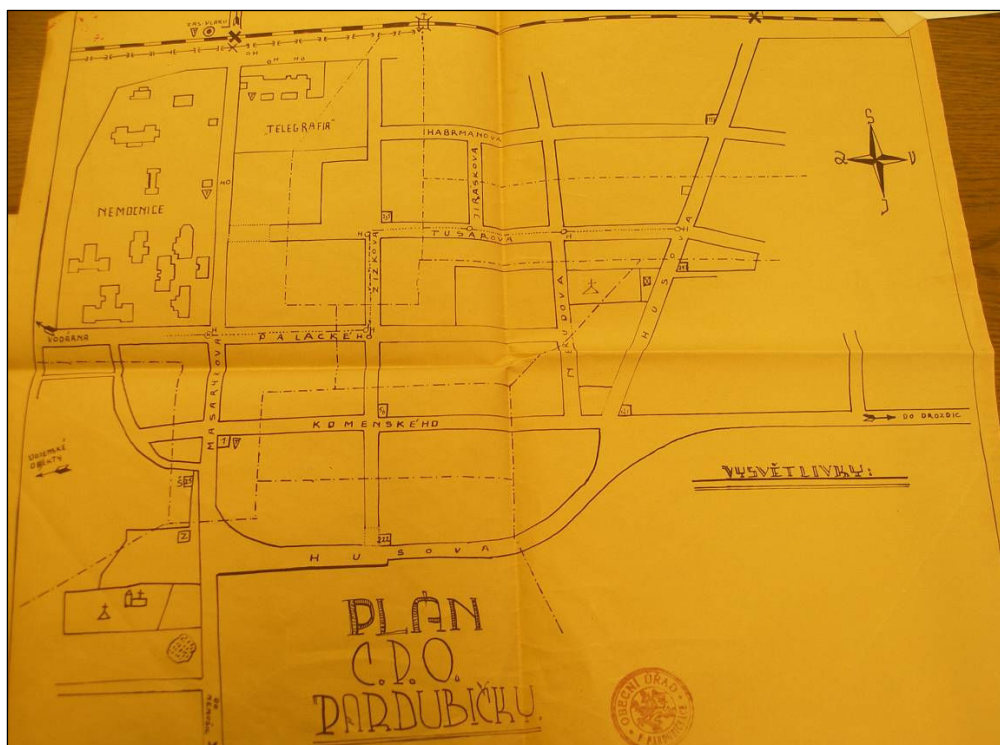
Státní okresní archiv Pardubice

Fond Obecního úřadu Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), Karel Řepa

Plán na stavbu obecního domu v Pardubičkách, mapy a plány, Pardubice, 1935,

inv.č. 172, karton č. 16.

Příloha číslo 6

Plán CPO Pardubičky

autor neznámý

C. P. O. Civilní Požární Ochrana

Státní okresní archiv Pardubice

Fond Obecního úřadu Pardubičky (1843) 1949 - 1945 (1951), *Plán CPO Pardubičky*,

mapy a plány, Pardubice, rok není dán, inv. č. 162, karton číslo 16.